

B
WF
UW

11228

PORÓWNANIE WYZNANIA RZYMSKO-KATOLICKIEGO 11228 Z EWANGIELICKO - REFORMOWANEM

Połączone Biblioteki WFIS UW, IFiS PAN i PTF

U.11228

39011228000000

WYDANIE TRZECIE NIEZMIENIONE

NAKŁADEM KOLEGIUM WILEŃSKIEGO EWANGIELICKO-REFORMOWANEGO

1 9 2 8

26

<http://rcin.org.pl>

PORÓWNANIE WYZNANIA

RZYMSKO-KATOLICKIEGO 14598
Z EWANGIELICKO - REFORMOWANEM

WYDANIE TRZECIE NIEZMIENIONE

NAKŁADEM KOLEGJUM WILEŃSKIEGO EWANGIELICKO-REFORMOWANEGO

1 9 2 8

<http://rcin.org.pl>

11228

H- 123425

D. 31.18. 51.

A. 2390

N A U K A

wyznania rzymsko-katolickiego.

wyznania ewangelicko-reformowanego.

I. O PIŚMIE ŚWIĘTEM.

1. Pismo św. jest pisane przez ludzi natchnionych od Pana Boga i zawiera najdoskonalszą naukę o zbawieniu ludzi.

2. *Tymot.* 3, 16—17. Wszelkie Pismo od Boga jest natchnione i pożyteczne ku nauce, ku karceniu, ku poprawie, ku ćwiczeniu w sprawiedliwości, aby człowiek Boży był doskonały, ku wszelkiej sprawie dobrej wyćwiczony.

2. Słowo Boże jest dwojakie.
a) pisane (Biblia-Pismo św.)
b) ustne w postaci tradycji.

Biblia nie zawiera całkowitej nauki o naszym zbawieniu i dlatego jest dopełniana tradycją, t. j. nauką podawaną od czasów apostołskich z ust do ust.

Chrześcijanin-katolik powinien wierzyć w to wszystko, co kościół do wierzenia podaje, czy to zawiera się w Piśmie św. czy też w podaniu.

2. Pismo św. zawiera całkowitą naukę o naszym zbawieniu i życiu bogobojnem.

Psalms 19, 8. Zakon Pański jest doskonały, nawracający duszę; świadectwo Pańskie wierne, dające mądrość nieumiejętnemu.

Jan 8, 31—32. Mówił tedy Jezus do tych Żydów, co mu uwierzyli, jeśli wy zostaniecie w słowie mojem, prawdziwie uczniami moimi będziecie; i poznacie prawdę, a prawda was wyswobodzi.

Wszelką tradycję, niezgodną z Pismem św., odrzuca się jako wytwór ludzki.

2 *Piotr 1, 20—21.* Żadne proctwo pisma nie dzieje się z własnego wykładu. Albowiem nigdy z woli ludzkiej nie było przyniesione proctwo, ale wiedzeni przez Ducha Świętego, mówili święci Boży ludzie.

Galat. 1, 8—9. Jeślibyśmy nawet my, albo Anioł z nieba opowiadał wam Ewangelię niezgodną z tą, którąśmy wam opowiadali, niech będzie przeklęty. Jak ośmy przedtem powiedzieli, tak i teraz znowu mówię; jeśli wam kto opowiada Ewangelię niezgodną z tą, którąście przyjęli, niech będzie przeklęty.

3. Objaśnianie Pisma św. jest atrybucją kościoła (zgromadzenia biskupów).

Osobom świeckim (nie księżom) odradza się czytania Biblii, a to z obawy mylnego, niezgodnego z nauką wyznania rzymsko - katolickiego tłumaczenia sobie czytanych ustępów.

Osoba świecka, chcąc czytać Pismo św., winna uzyskać na to pozwolenie swego spowiednika. Bez pozwolenia wolno czytać egzemplarze, zaopatrzone aprobatą kościelną i komentarzem, czyli objaśnieniami.

3. Każdy chrześcijanin powinien pilnie czytać i rozważać Pismo św.

Jan 5, 39. Badajcie Pisma, bo sądzicie, że w nich żywot wieczny macie, a one są, które świadczą o Mnie.

Izajasz 34, 16. Szukajcie w księgach Pańskich, a czytajcie; ani jedno z tych nie uchybi, a jedno bez drugiego nie będzie; albowiem usta Pańskie to wskazały, a duch Jego sam zgromadzi je.

Jozue 1, 8. Niech nie odstępują księgi zakonu tego od ust twoich; ale rozmyślaj w nich we dnie i w nocy,, abyś strzegł i czynił wszystko, co napisano w nim; albowiem na ten czas poszczęścią się drogi twoje i na ten czas roztropnym będziesz.

Efez. 6, 17. Przyłbicę zbawienia weźcie i miecz Ducha, którym jest Słowo Boże.

2 *Tymot. 3, 15.* Od dzieciństwa umiesz Pisma Święte.

Apostołowie przywiązywali wielką wagę do tego, aby listy ich były czytane przez wszystkich wiernych. Apostoł Paweł mówi:

Zaklinam was na Pana, aby ten list przeczytany był wszystkim braciom świętym (1 *Tes. 5, 27*). A gdy ten list u was przeczytany będzie, sprawcie to, aby też był w Laodycejskim zborze przeczytany: a ten, który jest w Laodycei, i wy też przeczytajcie (*Kolos. 4, 16*).

Dz. Ap. 17, 11. Ci byli zacniejszymi od tych, co w Tessalonicie, gdyż przyjęli słowo Boże z wszelką ochotą, codziennie badając Pisma, czy tak się miało.

Marek 12, 24. Jezus rzekł im: czyliż nie dla tego bładzicie, że nie znacie Pisma ani mocy Bożej?

4. Papież jest, nieomylny w rzeczach wiary, jego też nauka i tłumaczenie Pisma św. nie mogą ulegać krytyce. (Papież — głowa kościoła, patrz § 20. Papież nieomylny § 19).

4. Nieomylny jest jedynie Pan Bóg w Trójcy św. Jedyny Duch Św. oświeca wyznawców Chrystusa czytających w wierze Pismo św. i wspomaga ich w rozeznaniu prawdy.

Jan 15, 26. Przyjdzie Pocieszyciel, którego ja wam poszlę od Ojca, Duch prawdy, który od Ojca pochodzi, ten mnie świadczyć będzie.

Jan 16, 13. Gdy przyjdzie on, Duch prawdy, wprowadzi was we wszelką prawdę, bo nie sam od siebie mówić będzie, i przyszlę rzeczy oznajmi wam.

2. *Koryntów 4, 3—4.* Jeśli zaś i zakryta jest Ewangelija na-

5. Księgi apokryficzne starożytności: księgi Tobiasza, modlitwa Manassesza, księgi Judyty, Barucha, Machabejskie, Syracha, mądrość Salomona, dodatki do ksiąg Daniela, Estery i Ezdrasza są Bożego pochodzenia.

Stary Testament zawiera ogółem ksiąg 45.

szka, zakryta jest w tych, którzy giną, w których bóg wieku tego oślepił umysły niewiernych, aby im nie świeciła światłość Ewangelji chwały Chrystusa, który jest wyobrażeniem Boga.

Patrz 1 Kor. 2, 10—16.

5. Księgi apokryficzne starożytności nie są równoznaczne z księgami kanonicznymi z następujących powodów:

a) pochodzenie apokryfów jest nie znane, po raz pierwszy ukazały się one w 2-gim wieku przed Chrystusem w greckim tłumaczeniu starożytności, zwanem „septuaginta” (siedemdziesięciu), dokonaniem w Aleksandrii (w Egipcie).

b) Żydzi nigdy nie zaliczali apokryfów do ksiąg świętych; Chrystus Pan i apostołowie odwoływali się do powag ksiąg kanonicznych, a nigdy nie powoływali się na księgi apokryficzne, mówiąc zaś o kanonie i prorokach (np. Łuk. 16, 29) mieli na myśli kanon żydowski, zawierający 39 ksiąg naszego Starożytności (np. u Mat. w wierszu 10 rozdz. 4-go powołuje się na 5 Mojż. 6, 13 i 10, 20; u Mat. 4, 15—na Izajasza 9, 1—2 i w. i.).

Księgi te były pisane w języku staro-hebrajskim, a częściowo w narzeczu aramicko-hebrajskim i w tej formie są zachowane; oryginał (prototyp)

apokryfów zaś—mamy w języku greckim.

Kanon starego Testamentu stanowią następujące księgi:

5 ksiąg Mojżesza,—po dwie księgi Samuela, Królewskie, Kronik, po jednej Jozuego, Sędziów, Ruty, Ezdrasza, Nehemiasza, Estery, Ioba, Psalmów; przypowieści Salomona, kaznodziei Salomona, pieśni Salomona, — cztery księgi większych proroków, — dwanaście ksiąg mniejszych proroków,—i treny Jeremiasza; ogółem ksiąg 39.

Ten sam kanon Starego Testamentu żydzi dzielą obecnie na 24 księgi w ten sposób, że dwanaście ksiąg mniejszych proroków liczą za jedną księgę; księgi Ezdrasza i Nehemiasza za jedną; księgi Salomona, sędziów i kronik, każde dwie księgi liczą za jedną, tak, że liczbę 39 ksiąg zmniejszają do 24-ch.

6. Apokryfy Nowego Testamentu nie są zaliczone do ksiąg kanonicznych. Kanon Nowego Testamentu składa się z 27 ksiąg a mianowicie: czterech ewangelji, dziejów Apostolskich, 13 listów św. Pawła, 2-ch listów św. Piotra, 3-ch listów św. Jana, po jednym w. Jakuba i Judy, jednego listu do żydów i objawienia w. Jana.

7. Łacińskie tłumaczenie Pisma św., t. z. Vulgata, jest najwiarogodniejszym tekstem Biblii, którego należy się trzymać.

7. Tekstem jedynie wiarogodnym jest hebrajski dla Starego Testamentu, w którym księgi te były pisane, i grecki dla Nowego Testamentu — z tychże samych powodów.

(Prócz wymienionego wyżej zamieszczenia w Vulgacie ksiąg apokryficznych Starego Testamentu, różni się on względnie niewiele od oryginału hebrajskiego (Stary Testament)

i greckiego (Nowy Testament); godną wszakże zaznaczenia jest odmienna numeracja psalmów; mianowicie psalmy 9-ty i 10-ty oryginału połączone są w Vulgacie w jeden, oznaczony Nr. 9-tym, psalmy 11—146 oznaczone są Nr. Nr. 10—145, psalm zaś Nr. 147 w Vulgacie rozdzielony jest na dwa—146 i 147).

II. O SŁUŻBIE BOŻEJ.

8. Chrześcijanie winni oddawać cześć i chwałę Panu Bogu jedynie w imieniu Pana naszego Jezusa Chrystusa, t. j., powołując się na Jego zasługi.

Jan 16, 23. Zaprawdę, zaprawdę powiadam wam: o cokolwiekbyście prosili Ojca w imieniu mojem, da wam.

9. Pożytecznym jest wzywać w modlitwach imienia świętych i uciekać się do ich orędownictwa i pomocy.

Cześć oddana świętym, których Pan Bóg uczcił i umiłował, spływa na samego Pana Boga.

Uwaga. Święty jest ten człowiek bezgrzeszny, który spełniał nie tylko dziesięcioro przykazań Boskich, lecz i zachowywał przykazania kościelne i za którego przyczynieniem się Pan Bóg cuda dokonał.

Prawo kanonizacji (orzekania kogo świętym) przysługuje jedynie papieżowi.

9. Aniołów i świętych w niebiosach należy szanować, wszakże oddawanie im czci przez modły, pokłony i t. p. jest nieprzystojne, gdyż przez Pismo św. zabronione.

Objawienie 22, 8—9. I ja, Jan, widziałem i słyszałem to. I, gdy słyszałem i widziałem, upadłem, aby oddać pokłon u nóg Anioła, który mi to pokazywał. I mówi mi: patrz, abyś tego nie czynił, bo jestem współsługa twój i braci twoich, proroków i tych, co zachowują słowa księgi tej; Bogu oddaj pokłon.

Uwaga. Według pisma św. świętym nie jest bezgrzeszny, lecz każdy prawdziwie wierzący, gdyż powołany (Rzym. 1, 7) obmyty jest krwią Chrystusową i poświęcony przez Ducha Św. Bogu na własność.

Rzym. 1, 7. Wszystkim będącym w Rzymie. umiłowanym Bożym, powołanym świętym, łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego i od Pana Jezusa Chrystusa.

10. Zwłaszcza należy się szczególnie cześć Pannie Marji, matce Pana Jezusa, bezgrzesznej, niepokolanej poczętej, i wniebowziętej, bez której istnienia i wcielenie Syna Bożego byłoby niemożliwe. Panna Marja jest naszą pierwszą orędowniczką w niebie, między wszystkimi świętymi zajmuje pierwsze miejsce, jest naszą pośredniczką, orędowniczką i królową, jest Bogorodzicą i nawet miłsierniejszą od samego Chrystusa Pana.

Dogmat niepokalanego poczęcia P. M. ogłoszony był dnia 8 grudnia 1854 r.

2 *Tes. 2, 13.* My powinniśmy Bogu zawsze dziękować za was, bracia umiłowani od Pana, że was Bóg od początku wybrał ku zbawieniu i poświęceniu Ducha i wierze prawdy.

1 *Piotr 1, 15 — 16.* Na wzór Świętego, który was powołał, bądźcie i sami świętymi we wszelkiem postępowaniu; bo napisano: Świętymi bądźcie, bom Ja święty.

1 *Korynt 3, 16—17.* Czyż nie wiecie, że świątynią Bożą jesteście i Duch Boży mieszka w was? Jeśli kto kazi świątynią Bożą, tego Bóg skazi, albowiem świątynia Boża świętą jest, a wy nią jesteście.

10. Pannę Marję, matkę Pana Jezusa, należy szanować, gdyż była błogosławioną między niewiastami, lecz sama potrzebowała zbawienia i znalazła je w Synu swoim i więcej synów miała. O jej niepokalanem poczęciu i wniebowzięciu Pismo św. nie wspomina.

Łuk. 1, 28. Wszedłszy Anioł do niej, (Panny Marji), rzekł: bądź pozdrowiona, łaską udarowana; Pan z tobą; błogosławionaś ty między niewiastami.

Łukasz 1, 46—47. Rzekła Marja: Wielbi dusza moja Pana, i rozradował się duch mój w Bogu, Zbawicielu moim.

Marek 6, 3. Czy to nie jest ów cieśla, syn Marji, brat Jakuba i Jozesa i Judy i Szymona? I czy tu niema i siostr jego u nas? I gorszyli się z niego.

Dzieje Apostolskie 1, 14. Ci wszyscy trwali jednomyślnie na modlitwie i prośbach, z niewiastami i z Marją, matką Jezusa i braćmi jego.

Była czystą, pobożną, cichą,
z pokorą znosiła niewysłowio-
ne boleści przy śmierci Chry-
stusa Pana,

Należy ją tedy zachowywać
w uczciwej pamięci, o ile mo-
żna naśladować jej życie po-
bożne, lecz nie należy do niej
się modlić i ją wzywać. Ani
ona, ani święci nie mogą być
orędownikami naszymi w nie-
biosach, gdyż jedynym orędo-
wnikiem jest Pan nasz Jezus
Chrystus.

Jan 14, 13. O cokolwiek prosić
będziecie w imieniu mojem,
uczynię to, aby był uwiel-
biony Ojciec w Synu.

Jan 14, 6. Rzekł Jezus: Jam jest
droga, i prawda, i żywot;
nikt nie przychodzi do Ojca,
tylko przezemnie.

Dzieje Apostolskie 4, 12. I nie-
masz w nikim innym (prócz
Jezusa Chrystusa) zbawienia;
albowiem niemasz żadnego
innego imienia pod niebem,
danego ludziom, przez któ-
rebyśmy mieli być zbawieni.

Ewangelista Łukasz (rozd. 11
w 27—28) wyraźnie określa
pogląd Chrystusa na Marię,
swą matkę:

A stało się, gdy on (Jezus) to
mówił, że wzniosłszy głos pe-
wna niewiasta z ludu rzekła
Mu: błogosławiony żywot,
który cię nosił, i piersi, któ-
reś ssał! A on rzekł: owszem
błogosławieni są, którzy słu-
chają słowa Bożego i strze-
gą go.

11. Ciała i relikwie świę-
tych i męczenników oraz inne
pamiątki (drzewo krzyża św.,

11. Oddawanie czci szcząt-
kom i relikwjom świętym i mę-
czenników, oraz obrazom i figu-

całun Chrystusa Pana i t. p.), winny być przez wiernych czczone, ponieważ Pan Bóg świadczy przez nie różne łaski. Obrazy i podobizny przedstawiające Chrystusa, Pannę Marię i świętych, mają być umieszczane w kościołach, mieszkaniach i innych miejscach. Oddając cześć obrazom, figurom, relikwiom, oddajemy cześć samemu Panu Jezusowi Chrystusowi i Panu Bogu.

rom, sprzeciwia się pierwszemu i drugiemu przykazaniu.

2 *Mojż.* 20, 3 – 6. Nie będziesz miał bogów innych przedemną. Nie czyn sobie obrazu rytego, ani żadnego podobieństwa rzeczy tych, które są na niebie w górze, i które na ziemi nisko, i które są pod ziemią. Nie będziesz się im kłaniał, ani im będziesz służył. *Bom Ja Pan, Bóg twój, Bóg zawistny w miłości, nawiedzający nieprawości ojców na synach w trzecim i czwartym pokoleniu tych, którzy Mię nienawidzą, a czyniący miłosierdzie nad tysiącami tych, którzy Mię miłują i strzegą przykazania Mego.*

Nie wolno nam inaczej Pana Boga chwalić, jak w duchu i w prawdzie — gdyż tak nas Chrystus Pan nauczał.

Jan 4, 24. Bóg jest Duchem, a ci, którzy go czczą, winni mu w duchu i w prawdzie cześć oddawać.

Pierwotny kościół chrześcijański modlił się *nie* do świętych, *lecz* za żyjących, uważając wierzących za świętych (Dzieje apostołskie r. 9 w. 32). Dowodem tego są pisma Epifanjusza z 370 r. naszej ery i pisma Cyryla Jeruzalemskiego w 386 r. W drugim i trzecim wieku święcili chrześcijanie pamiątkę dnia śmierci męczenników zwykle przy ich grobach, modląc się i wychwalając ich w swych wspomnieniach. W retorycznych zwrotach mówca często zwracał się niejako do nieboszczyka, na przykład Grzegorz Nazjazeński zawołał w swej mowie przeciwko Juljanowi: „Słuchaj duszo Konstantego Wielkiego, *jeśli* tylko masz jakie wyrozumienie w tych rzeczach”... W podobny sposób ten sam odezwał się w mowie swojej przy śmierci siostry swej Gorgorji: *Jeśli* masz jakie staranie w sprawach, które my wykonujemy, i *jeśli* dusze święte mają tę cześć od Boga, że nieco pojmują o tych sprawach jakie tu są *wtenczas* słuchaj te nasze słowa”... To są pierwsze wołania do zmarłych, a było to w wieku czwartym. Z biegiem czasu wołanie do zmarłych świętych

tak się rozwieliło, że już w V wieku Wigilanty z Barcelony musiał gorąco powstawać przeciwko temu zgorszeniu. W VI wieku utrwala się już wiara, być może od żydów zapożyczona, że wzywianie zmarłych świętych jest pożyteczne. Pierwszym który w Rzymie był za świętego ogłoszony (kanonizowany), był biskup Ulrych z Augsburga zm. r. 973. W 1170 r. papież Aleksander III przywłaszczył sobie wyłączne prawo kanonizowania. Kanonizację poprzedza t. z. proces kanonizacyjny, długoletnie badanie, ciągnące się nieraz wieki całe. Jednym z dowodów świętości są cuda, jakie się dzieją przy grobie zmarłego oraz cześć okazywana kandydatowi przez miejscową ludność. Kanonizacja dopełnia się w kościele Św. Piotra w Rzymie. Sam papież odprawia mszę, a ten, za którego dotychczas się modlono, po raz pierwszy wzywany jest w modlitwie: „Święty N. módl się za nami“.

Kościół ewangelicki odrzuca wszystkie te rzeczy, jako nie oparte na słowie Bożem. A w tem mamy za sobą samego Augustyna, który w dziele „de vera religione“ cap. 55 mówi: nie czyń sobie nabożeństwa z uwielbienia ludzi zmarłych. Albowiem jeśli pobożnie żyli, nie szukali chwały“. A co się tyczy wyznania panny Marji, takie same przekonanie ma z nami Nestorjusz patriarcha carogrodzki, który powiada: „czy ma Bóg matkę? wtenczas usprawiedliwione jest pogaństwo, które dało bogom matki. A kłamcą jest Paweł, który o Bóstwie Chrystusowem dowodził, że jest bez ojca, bez matki, bez początku (Żyd. 7, 3). Nie nazywajmyż więc Marji „Bogarodzą“, abyśmy nie wpadli w pokusę uczynienia z niej bogini, a siebie poganami.

12. WYJAŚNIENIE ZNACZENIA USTĘPÓW PISMA ŚW. (Mat. 9, 21; Mar. 5, 27; Łuk. 8, 44; Mat. 14, 36; Mar. 6, 56; Dz. Ap. 19, 12; Mar. 16, 20; Dz. Ap. 14, 3; 2 Król. 13, 21), na które katolicy chętnie powołują przy dowodzeniu, iż Pan Bóg zsyła łaski za pośrednictwem relikwii.

a) Niewiasta, która dotknęła szaty Chrystusa Pana, została uzdrowioną (Mat. 9, 21; Mar. 5, 27; Łuk. 8, 44). Czy dotknięcie szaty ją uzdrowiło, czy z powodu dotknięcia szaty została uzdrowioną? Nie, nie dotknięcie szat, lecz wiara w Jezusa Chrystusa ją uzdrowiła. To samo zdarzało się z innymi wyznawcami (Mat. 14, 36; Mar. 6, 56). Gdy Chrystus Pan uzdrawiał chorych, zwykle dotknął ich swą ręką (np. Mat. 8, 15; Mar. 1, 31). Silnie wierzący, chcąc Jezusa przekonać o swej wierze, prosili Go, aby rzekł słowo (np. setnik u Mat. 8, 8), lub tylko dotykali kraju szaty, jak to zrobiła chora niewiasta (Mat. 9, 20). Sam

Chrystus Pan określił powód jej uzdrowienia: „wiera twoja ciebie uzdrowiła“ Mat. 9, 22; Mar. 5, 27—34). Gdyby szata miała siłę cudotwórczą, Apostołowie, a przede wszystkim św. Jan, zrobiliby o tem wzmiankę, tymczasem o szacie Chrystusa Pana wiemy tylko tyle, że żoldactwo rzymskie ją zagrabiło (Mat. 27, 35; Mar. 15, 24; Jan 19, 23—24).

b) Dotknięciem chustki lub przepaski Apostoła Pawła uzdraiwano chorych (Dz. Ap. 19, 12). Czy dotknięcie chustki uzdraiwowało? Nie, Pan Bóg robił cuda przez ręce apostołów. Tak mówi Pismo św. (Dz. Ap. 19, 11; Mar. 16, 20; Dz. Ap. 14, 3).

c) Dotknięcie szczątków Elizeusza, człowieka świątobliwego, wskrzesiło zmarłego (2 Król. 13, 21). Mamy przed sobą jeden z wielu cudów, opowiedzianych w Piśmie św. Znow zapytujemy. czy powodem wskrzeszenia było dotknięcie się kości Elizeusza? Bynajmniej. Powodem wskrzeszenia była wola Boża. Czy dotknięcie kości Elizeusza było koniecznym czynem dla wywołania cudu? I to nie. Tenże sam Elizeusz dokonał z woli Bożej kilka cudów; wskrzeszenia syna sulamitki (2 Król. 4, 35), nakarmienie kilku chlebami stu mężów (2 Król. 4, 44) i w. in., bez użycia jakichkolwiek relikwji. Tak w wymienionych wypadkach, jak i we wszystkich innych, cuda sprawiała jedynie wola Boża.

Nie umiejący logicznie rozumować ludzie, biorą dowolny fakt, poprzedzający cudowne zdarzenie, i wnioskują, iż był powodem cudu. W ten sam sposób doszlibyśmy do wniosków, że dla wskrzeszenia umarłego potrzebny byłby napad Moabczyków (2 Kr. 13, 20—21).

13. Procesje i wspaniałe obchody religijne, święte miejsca i pielgrzymki do nich, stawianie licznych figur i krzyży, noszenie szkaplerzy, krzyżyków i medalików, żegnanie się znakiem krzyża św., różańce, posty i t.p. powiększają nabożność i tem samem przyczyniają się do zbawienia.

Pan Bóg zsyła liczne łaski na modlących się w świętych miejscach.

(O postach, pielgrzymkach i t. p. jako zadośćuczynieniu za grzechy, patrz § 51).

13. Jedynie krew Zbawiciela oczyszcza nas od wszelkiego grzechu.

1 Jan 1, 7. Krew Jezusa Chrystusa, Syna Jego (Pana Boga) oczyszcza nas od wszelkiego grzechu.

Prawdziwa nabożność polega na czczeniu Boga w duchu i w prawdzie, t. j. przez modlitwy i przez spełnianie przykazań Bożych, a wszelkie łączenie modlitwy z procesjami, żegnaniem się znakiem krzyża jest niezgodne z nauką Chrystusa Pana i prostotą, z jaką On zalecał nam się modlić.

Jan 4, 24. Bóg jest duchem, a ci, którzy Go czczą, winni mu w duchu i w prawdzie cześć oddawać.

Mat. 6, 5—6. I gdy się modlisz, nie bądź jak obłudnicy; albowiem oni, radzi w bóżnicach i na rogach ulic stojąc, modlą się, aby ich ludzie widzieli; zaprawdę powiadam wam, iż już mają zapłatę swoją.

A ty, gdy się modlisz, wnijdź do komory swojej, i zamknąwszy drzwi swoje, módl się do ojca twego, który jest w skrytości, a Ojciec twój, który widzi w skrytości odda ci jawnie.

Czczenie obrazów, figur, krucyfiksów i odmawianie przed nimi modlitw sprzeciwia się pierwszemu i drugiemu przykazaniu. Pismo św. nie daje dowodów, aby modlitwa zanesiona do Wszechobecnego Boga w miejscach zwanych świętymi była skuteczniejszą od innej.

Odmawiane różańcy, jako wielokrotne powtarzanie modlitw, sprzeciwia się słowom Chrystusa Pana;

„Modląc się, nie bądźcie wielomówni, jako poganie, albowiem oni mniemają, że dla swojej wielomówności wysłuchani będą” (*Mat. 6, 7*).

Pismo św. nie daje wskazówki, aby noszenie szkaple-rzy, medalików i t. p. przyczyniało się do zbawienia.

Postów, jako wstrzymania się od pewnych pokarmów, Pismo św. nigdzie nie zaleca, natomiast żydzi praktykowali post w chwilach rodzinnego,

osobistego lub też krajowego smutku. (1 Sam. 7, 6; Sędz. 20, 26, 2 Sam. 1, 12, Ezdr. 8, 23; 2 Sam. 12, 16; 1 Król. 21, 27 i wiele innych). Post żydowski, było to zupełne wstrzymanie się od pokarmów aż do wieczora przy modlitwie i smuceniu się.

Uczniowie Jezusa nie pościli za czasów pobytu Chrystusa Pana na ziemi (Mat. 9, 14). Natomiast o poście Apostołów mamy kilka wzmianek w Nowym Testamencie (2 Kor. 6, 5; 1 Kor. 7, 5; 2 Kor. 11, 27) lecz nigdzie post nie jest nakazywany.

Post Apostołów (po wniebowstąpieniu Chrystusa Pana) i pierwszych chrześcijan, było to oderwanie się od rzeczy ziemskich, połączone z dobrowolnym lecz zupełnym wstrzymaniem się od przyjmowania pokarmów; taki post jest nawet zalecany.

Apostoł Paweł potępia dzielenie pokarmów na czyste i nieczyste, mówiąc: czyści wszystko mają czyste (Tyt. 1, 15), wszystko co się sprzedaje w jatkach, jedźcie (1 Kor. 10, 25), nie mniej potępia post, jako wstrzymywanie się od niektórych pokarmów, mówiąc:

W późniejszych czasach odstąpią niektórzy od wiary, słuchając duchów zwodniczych, nakazujących wstrzymać się od pokarmów, które Bóg stworzył, (1 Tym. 4, 1—3).

Ewangelicy - reformowani odrzucają post 40-dniowy, t. j. wielki i wszelkie inne nakazywane w wyznaniu rzymsko-katolickim; uznają jednak post, jako dobrowolne wstrzymanie się od wszelkich pokarmów, podczas odrywania się od spraw ziemskich. (Post nie może być uważany jako zadośćuczynienie za grzechy, patrz 51 §).

Kolos 2, 16. Niech tedy nikt was nie sądzi dla pokarmu.

Mat. 15, 11. Nie to co wchodzi w usta, kała człowieka: ale to co wychodzi z ust, to kała człowieka.

1 Kor. 8, 8. Pokarm nie zbliża nas ku Bogu; bo jeżeli jemy, nic nie zyskujemy, a jeśli nie jemy, nic nie tracimy.

14. Nabożeństwa odprawiają się w języku łacińskim.

14. Nabożeństwa odprawiają się w języku zrozumiałym wszystkim modlącym się.

1 Kor. 14, 8—9. Jeśli bowiem trąba niewyraźny głos wydaje, któż się do boju gotować będzie? Tak i wy, jeśli językiem nie wydadzie mowy dobrze zrozumiałej, jakże poznać, co się mówi? Albowiem będziecie mówili tylko na wiatr.

1 Kor. 14, 19. A wszakże w zborze wolę pięć słów zrozumiale powiedzieć, aby i innych nauczyć, aniżeli dziesięć tysięcy słów językiem niezrozumiałym.

15. Oprócz niedzieli, której święcenie nakazane jest nam przez 3-cie przykazanie Boskie, następujące dni należy świętować narówni z niedzielą:

15. Pismo św. nakazuje nam świętować jedynie niedzielę; o świętowaniu innych dni niema ani nakazu, ani wzmianki; to też w wyznaniu ewangelicko-

I. UROCZYSTOŚCI BOSKIE:

1. Boże narodzenie (25 grudnia)
2. Nowy Rok (1 stycznia)
3. Trzy Króle (6 stycznia)
4. Wielkanoc
5. Wniebowstąpienie
6. Zielone świątki
7. Uroczystość Trójcy Przenajświętszej (niedziela po zielonych świątkach)
8. Boże ciało.

II. UROCZYSTOŚCI N. M. P.

1. Święto Oczyszczenia N. M. P. (2 lutego)
2. Zwiastowanie N. M. P. (25 marca)
3. Wniebowzięcie N. M. P. (15 sierpnia)
4. Narodzenie N. M. P. (8 września)
5. Niepokalane Poczęcie N. M. P. (8 grudnia).

III. UROCZYSTOŚCI ŚWIĘTYCH PANSKICH.

1. Św. Szczepana (26 grudnia)
2. Św.św. Piotra i Pawła apostołów (29 czerwca)
3. Wszystkich Świętych (1 listopada)
4. uroczystość patrona kraju lub diecezji (u nas św. Stanisława, 8 maja, na Litwie św. Kazimierza, 4 marca)
5. uroczystość patrona parafii lub tytułu kościoła.

Niedawno papież zmniejszył liczbę świąt, wprowadzenie jednak w wykonanie pozostawione zostało biskupom. W kraju naszym postanowienie nie doznało zastosowania.

reformowanym obchodzenie świąt nie jest dogmatem, lecz jedynie zwyczajem, w rozmaitych krajach odmiennie praktykowanym.

W kościele ewang.-reformowanym na Litwie i na kresach ustalił się zwyczaj obchodzenia następujących świąt:

1. Narodzenie Pana Jezusa
2. Nowy Rok
3. Trzy Króle
4. Zwiastowanie Panny Marji
5. Wielki Czwartek
6. Wielki Piątek
7. Wielkanoc
8. Wniebowstąpienie Chrystusa Pana
9. Zesłanie Ducha św.
10. Dzień Trójcy św.

Oraz uroczystości, poświęconych pamięci:

1. Szczepana
2. Piotra i Pawła
3. Jana Chrzciciela.

III. O KOŚCIELE CHRZEŚCIJAŃSKIM.

16. Kościół chrześcijański, który mocą Duch św. został wprowadzony na drogę poznania prawdy zbawczej, jest jedynym przewodnikiem zbawienia.

17. Kościół chrześcijański jest to społeczeństwo widzialne wiernych chrześcijan na ziemi, zjednoczonych ze sobą jednością wiary i sakramentów, zostające pod zarządem duchownych, prawych pasterzy z biskupem rzymskim na czele.

18. Tylko wyznawca nauki rzymsko-katolickiej może dostąpić zbawienia, gdyż nauka rzymsko-katolicka jest jedynym koniecznym i wyłącznym przewodnikiem zbawienia i moralności.

19. Papież jest nieomylnym w rzeczach wiary i moralności. Soborom powszechnym oraz biskupom, pozostającym w jedności z Papieżem, choć rozproszonym po świecie, lecz

Marek 16, 16. Kto uwierzy i ochrzci się, zbawiony będzie, ale kto nie uwierzy, będzie potępiony.

17. Kościół chrześcijański jest to społeczność wszystkich chrześcijan na ziemi i w niebie.

Kościół chrześcijański na ziemi jest widzialny i niewidzialny, pierwszy stanowią wszyscy ochrzczeni, do niewidzialnego należą tylko prawdziwie wierzący w Chrystusa Pana i przez wiarę odrodzeni.

18. Zbawionym będzie tylko ten, kto w prawdziwej i żywej wierze w Chrystusa Pana przyjmie dobrodziejstwa Jego.

Jan 3, 36. Kto wierzy w Syna, ma żywot wieczny; ale kto nie wierzy Synowi, nie będzie oglądał żywota, lecz gniew Boży zostaje nad nim.

Dz. Ap. 16, 31. Wierz w Pana Jezusa, a będziesz zbawiony.

W piśmie św. niema wszakże wzmianki, aby ludzie, którzy nie mieli możności słyszeć o Bogu i Ewangelji, byli potępiani.

19. Nieomylnym jest tylko Pan Bóg i święte Jego słowo. Kościół, o ile daje się rządzić Duchem Św. i wołą Bożą, w Piśmie św. podaną, także się nie myli, jest filarem i podsta-

uważanym zbiorowo, t. j., gdy nauczają jednomyślnie, przysługuje także przywilej nieomylności.

20. Papież jest widzialną głową kościoła, a następcą św. Piotra, któremu Pan Jezus porucił przewodnictwo między apostołami i zwierzchnie pasterstwo nad chrześcijanami.

Wszyscy ochrzczeni podlegają jego władzy; nikomu nie wolno krytykować jego wyroków.

wą prawdy, jako złożony zaś z ludzi grzesznych może się mylić i błędzić, jak tego dowodzą dzieje kościoła chrześcijańskiego.

Jan 16, 13. Gdy przyjdzie on, Duch prawdy, wprowadzi was we wszelką prawdę; bo nie sam od siebie mówić będzie, ale cokolwiek usłyszycie, mówić będzie, i przyszłe rzeczy oznajmi wam.

1 *Tymot. 3, 15.* (Dom Boży) jest kościołem Boga żywego, filarem i podstawą prawdy.

20. Głową kościoła jest sam Pan Jezus Chrystus. Jest wszędzie obecny i przytomny, nie potrzebuje na ziemi widzialnego zastępcy.

Mateusz 28, 18 i 20. Przystąpiwszy, Jezus mówił do nich (uczni) i rzekł: „dana mi jest wszelka moc na niebie i na ziemi. I oto jam jest z wami po wszystkie dni, aż do skończenia świata. Amen“.

Efezów 1, 22. (Pan Bóg) wszystko poddał pod nogi jego (Chrystusa) i dał go jako głowę nad wszystkim kościołowi.

Kolossów 1, 18—19. On też jest głową ciała, Kościoła, on jest początkiem, pierworodnym z umarłych, aby we wszystkim przodował; ponieważ upodobało się Ojcu, aby w nim mieszkała wszelka pełność.

Apostołowi Piotrowi Chrystus nie poruczał przewodnictwa między Apostołami, ani go ustanawiał swym zastępcą, ani też wyłącznego duszpasterstwa nie poruczał. Sam Piotr nie

uznawał się za zwierzchnika innych Apostołów, ale nazywał siebie współsługą.

1 Piotr 5, 1. Starszych waszych proszę ja, współstarszy i świadek cierpień Chrystusowych.

Jego wysyłali Apostołowie ale nie on ich.

Dz. Ap. 8, 14. Usłyszawszy Apostołowie, którzy byli w Jerozolimie, iż Samaria przyjęła słowo Boże, posłali do nich Piotra i Jana.

I Paweł strofował jego, a nie on Pawła (Gal. 2, 11), nie był on więc wyższym od innych, wszyscy bowiem Apostołowie byli sobie równi. Jakkolwiek Piotr apostoł prawdopodobnie głosił w Rzymie słowo Boże, nie mamy wszakże dowodu historycznego, aby był biskupem rzymskim, tem mniej aby biskupów rzymskich swymi następcami mianował.

W piśmie św. niema wzmianki o nieomylności biskupów, niema też wzmianki, aby Piotr, lub którykolwiek z Apostołów przekazał swój urząd następcy, niema mowy o widomej głowie kościoła, albo o zastępcy Chrystusa na ziemi.

Najwyższym sędzią w rzeczach wiary jest Pismo św.

Galatów 1, 8—9. Jeślibyśmy nawet my, albo Anioł z nieba opowiadał wam Ewangielję niezgodną z tą, którąśmy wam opowiadali, niech będzie przeklęty. Jakośmy przedtem powiedzieli, tak i teraz znowu mówię: jeśli wam kto

opowiada Ewangelię niezgodną z tą, którąście przyjęli, niech będzie przeklęty.

21. WYJAŚNIENIE ZNACZENIA SŁÓW CHRYSYTA PANA, wyrzeczonych do Piotra: „*Paś owce moje*” (Jan 21, 16). Biskupi rzymscy, Papięże, upatrują w tych wyrazach nadanie Piotrowi wyłącznego duszpasterstwa. Rzecz naturalna, że tem samem Piotr byłby wywyższony nad innych Apostołów, byłby to dowód najwyższego zaufania Zbawiciela do prostego rybaka. Dlaczegoż więc zasmucił się, gdy usłyszał zapytanie Jezusa „*Szymonie synu Jonasza! miłujesz Mię?*” (Jan 21, 15—17).

Piotr zasmucił się, gdyż w zapytaniu odczuł wyrzut, iż zaparł się Mistrza [Mat. 26, 69—75; Mar. 14, 66—72; Łuk. 22, 55—62, Jan 18, 17]. Słowami „paś owce moje” Jezus puszczał w niepamięć zaparcie się Piotra. W tej chwili Piotr odczuł swą winę, to też zasmucił się wspomniawszy, że pod grozą mąk strasznych wyparł się Jezusa. Przypominając Piotrowi jego bojaźń, Chrystus przepowiedział śmierć męczeńską (Jan 21, 18—18), mówiąc: „*gdy się zestarzejesz, inny cię opasze i poprowadzi dokąd nie chcesz. A to powiedział dając znać jaką śmiercią uwielbi Boga*”.

A może mimo to należy w słowach „paś owce moje” do rozumieć się zwierzchnictwa Piotra nad innymi Apostołami? Bynajmniej. W słowach tych niema zlecenia wyłącznego duszpasterstwa, w innych miejscach zaś Pisma św. mamy dowody, że Apostołowie mieli w równej mierze pieczę nad trzodą Chrystusową.

Apostoł Paweł, ten znakomity organizator kościoła daje narówni z Piotrem (1 Piotr 5, 2) polecenia innym mieć pieczę nad trzodą (Dz. Ap. 20, 28). W pierwszym liście do Koryntów (1 Kor. 1, 10—16), gdzie napomina wyznawców i do jedności wzywa. Paweł nie wspominał o Piotrze, a przecież gdyby uważał Piotra za głowę Kościoła, wspomniałby z obowiązku o tem zwierzchnictwie.

Z powyższego mamy pewnik, że Chrystus Pan nie miał na myśli supremacji Piotra, mówiąc do niego: „*Paś owieczki moje*”.

IV. O ŚWIĘTOŚCIACH (SAKRAMENTACH).

22. Sakramenty, czyli świętości, są to zewnętrzne, przez Chrystusa Pana ustanowione znaki, przez które zapewnia się nam łaska Boża.

23. Sakramentów jest siedem:
 chrzest
 bierzmowanie
 sakrament ołtarza
 pokuta
 małżeństwo
 kapłaństwo
 ostatnie namaszczenie.

24. Sakrament sam przez się
 (ex opere operato) daje łaskę
 Bożą.

23. Chrystus Pan ustanowił
 tylko dwa sakramenty: chrzest
 i wieczerzę Pańską.

Mateusz 28, 18—19. Przystąpiwszy Jezus mówił do nich i rzekł: dana mi jest wszelka moc na niebie i na ziemi. Idźcie tedy i czyńcie uczniami wszystkie narody, chrzcząc je w imię Ojca i Syna i Ducha Świętego.

1 Korynt. 11, 23—25. Jam wziął od Pana to, co wam podałem, że Pan Jezus tej nocy, której był wydany, wziął chleb, a podziękowawszy, złamał i rzekł: Bierzcie, jedźcie, to jest ciało moje, które za was bywa łamane; to czyńcie na pamiątkę moją. Także i kielich, gdy było po wieczerzy, mówiąc: Ten kielich jest to nowy testament we krwi mojej; to czyńcie ilekroć pić będziecie na pamiątkę moją.

24. Nie każdy, kto przyjmuje widzialne znaki sakramentu, dostępuje łaski niewidzialnej, lecz jedynie ten, kto ma prawdziwą i żywą wiarę.

Rzym. 2, 28—29. Nie ten jest żydem, który jest nim zewnętrznie, ani to jest obrzezaniem, które jest na ciele; ale ten jest żydem, który nim jest wewnętrznie, i to jest obrzezaniem, które jest obrzezaniem w duchu, nie w literze, którego chwała nie jest z ludzi, ale z Boga.

V. O SAKRAMENCIE CHRZTU ŚWIĘTEGO.

25. Chrzest jest świętością (sakramentem), ustanowioną przez samego Pana Jezusa Chrystusa.

Mat. 28, 18—19; patrz § 23.

26. Chrzest jest sakramentem odrodzenia; następstwem chrztu jest:

- 1) odpuszczenie wszystkich grzechów, tak pierworodnego jak i uczynkowych, przed chrztem popełnionych;
- 2) odpuszczenie całkowite kary wiecznej i doczesnej;
- 3) łaska uświęcająca wraz z trzema cnotami Boskimi i darami Ducha Św., jako też łaska sakramentalna, mająca utrzymywać życie nadprzyrodzone;
- 4) wejście do zgromadzenia wiernych czyli kościoła i prawo do korzystania ze wszystkich dóbr duchownych;
- 5) prawo do królestwa niebieskiego.

27. Chrzest św. jest widzialnym znakiem należenia ochrzczonego do kościoła chrześcijańskiego.

28. Chrzest bywa udzielany dwojako: uroczyście, t. j. z ceremonjami i prywatnie, t. j. bez ceremonji, a tylko z wody, co ma miejsce zwykle w niebezpieczeństwie życia.

29. Chrzest jest koniecznym do zbawienia sakramentem. Dziecko zmarłe bez chrztu nie będzie zbawione.

W razie niemożności przyjęcia chrztu, można zastąpić: 1-e przez gorące pragnienie przyjęcia chrztu rzeczywistego, połączone z żalem za grzechy,

26. Chrzest jest świętością Nowego Testamentu, polega na obmyciu czystą wodą w imię Trójcy Św. dla zapewnienia, iż krew Chrystusa przelana na krzyżu tak zgładzi nasze grzechy, jak woda obmywa ciało.

Dzieje Apost. 0, 47. Czyliż kto może wzbronić wody, żeby ci nie byli ochrzczeni, którzy wzięli Ducha Świętego, jak i my?

Efezow 5, 25—26. Chrystus umiłował kościół i wydał zań samego siebie, aby go poświęcić, oczyściwszy kąpielą wodną przez słowo.

28. Chrzest bywa udzielany tylko w jednej formie, t. j. przez polanie wodą w imię Trójcy Św. i z wezwaniem Ducha Świętego.

Dzieje Apostol. 22, 16. A teraz czegoś zwlekasz? wstań i ochrcij się i obmyj grzechy swoje, wzywając imienia Pańskiego.

29. Jakkolwiek wszyscy winni być ochrzczeni i to w dzieciństwie, (*) wszakże nie sama widzialna ceremonia chrztu daje zbawienie, lecz żywa wiara w Chrystusa Pana „każdy bo-

*) Patrz *Mar. 10, 14 — 16* i *Dz. Ap. 2, 38—39.*

i to zwykle nazywa się chrztem z ognia; 2-e przez poniesienie śmierci męczeńskiej dla Jezusa Chrystusa, co się nazywa chrztem z krwi, np. męczenników młodzianków.

wiem, kto wzywa imienia Pańskiego, zbawion będzie“, mówi Apostoł Paweł (Rzym 10, 13). Chrystus Pan, mówiąc o chrzcie i zbawieniu, nadmienił: „*kto nie uwierzy, będzie potępiony*” (Mar. 16, 16), zatem zbawienie nie jest zależne od chrztu, lecz od wiary w Chrystusa Pana.

Do złoczyńcy, który nie był ochrzczony, lecz uwierzył, rzekł Chrystus Pan: *zaprawdę powiadam ci, dziś ze mną będziesz w raju*” (Łuk. 23, 43). Po zatem Apostoł Paweł mówi: *Bóg bogaty jest w miłosierdzie* (Ef. 2, 4).

30. Chrzest nie powinien być powtarzany, i dokonany chociażby w innym wyznaniu jest ważny.

VI. O BIERZMOWANIU.

31. Bierzmowanie jest to sakrament, w którym człowiek przez namaszczenie i modlitwę biskupa otrzymuje pewność łaski i darów Ducha Św. ku utwierdzeniu w wierze i doskonałości chrześcijańskiej.

31. Bierzmowanie odrzuca się, ponieważ w Piśmie św. niema wzmianki o tym obrządku.

Niema dowodu, że przez akt bierzmowania otrzymuje się dary Ducha Św.

(Przy dowodzeniu ustanowienia sakramentu bierzmowania, rzymsko-katolicy powołują się na wiersz 17-ty rozdziału 8 Dziejów Apostolskich i w 2 r. 6 listu do Hebrajczyków, w których jest mowa o udzielaniu Ducha Św. przez Apostołów, za pośrednictwem wkładania rąk).

Ducha Św. może udzielić tylko Pan Bóg i Chrystus Pan nasz Zbawiciel.

VII. O KONFIRMACJI.

32. W wyznaniu rzymsko-katolickim confirmacja nie egzystuje.

32. Confirmacja jest to publiczny akt przysięgi, składanej na wierność Kościołowi i przy-

Aktem analogicznym, lecz nierównoznacznym, jest pierwsza spowiedź i pierwsza komunja.

Tak spowiedź pierwszą, jak i komunję, poprzedza krótka nauka religji.

rzeczenie trzymania się wyznania ewangelicko - reformowanego do końca życia.

Ponieważ konfirmację poprzedza nauka religji, do obrządku zaś należy wyznanie wiary, składane publicznie i dobrowolnie przez konfirmowanego, konfirmacja jest tem samem stwierdzeniem, iż przyrzeczenie dane przy chrzcie św. przez rodziców chrzestnych — wychowania dziecka w wierze chrześcijańskiej — zostało spełnione.

33. Używane przy konfirmacji wkładanie przez konfirmującego duchownego rąk na konfirmanda, nie jest udzielaniem Ducha Św., — tego może udzielić jedynie Pan Bóg i Zbawiciel nasz Jezus Chrystus. Jest to jedynie zachowanie apostołskiego sposobu uzmysłowienia błogosławieństwa Bożego.

Dz. Apost. 8, 17. Wtedy wkładali ręce na nich, a oni przyjmowali Ducha Świętego.

34. Do konfirmacji przystępuje młodzież około 16-go roku życia, t. j. w wieku, w którym może z całą świadomością złożyć wyznanie wiary i przyrzeczenie wierności Kościołowi i wyznaniu. Konfirmację obowiązkowo poprzedza nauka religji, udzielana konfirmandom przez konfirmującego duchownego.

35. W większości krajów akt konfirmacji jest łączony

z aktem dopuszczenia młodzieży do pierwszej dla nich Wieczerzy Pańskiej,—wszakże łącznie to jest czysto zwyczajowe. W niektórych parafjach czeskich i szkockich akt pierwszej komunji odbywa się w następujący dzień świąteczny lub niedzielny po odbytej konfirmacji.

VIII. O SAKRAMENCIE (ŚWIĘTOŚCI) OŁTARZA. WIECZERZY PAŃSKIEJ. (KOMUNJI ŚW.)

36. Wieczerza Pańska (Sakrament Ołtarza) jest świętością przez samego Chrystusa Pana ustanowioną.

37. Sakrament ołtarza jest największą i najczcigodniejszą ze świętości i nazywa się Najświętszym.

Najświętszy Sakrament posiada jeszcze następujące nazwy: Eucharystja, Sakrament Ołtarza, Pan Jezus, Stół Pański, Komunja, Wjatyk, Chleb Aniołów, Przenajświętsza Hostja, Ciało i Krew Pańska.

38. Najświętszy Sakrament jest uważany dwojako: jako sakrament i jako niekrwawa ofiara.

Przez ofiarę oddajemy cześć i składamy dar Panu Bogu, przez sakrament odbieramy największy dar od Pana Boga.

Obrzęd ofiary nazywa się Mszą św. Jest to pamiątka ofiary krzyżowej i prawdziwa ofiara nowego przymierza w której sam Jezus Chrystus pod

37. Wszystkie świętości ustanowione przez Chrystusa Pana mają jednakowe znaczenie.

Pismo św. nie mówi o większej ważności jednego z nich.

38. Pismo św. nie wspomina o dwojakim charakterze Wieczerzy Pańskiej.

Chrystus Pan nie polecał uczniom swoim powtarzać ofiary na krzyżu spełnionej, natomiast Apostoł stanowczo zaznacza, iż jedna ofiara Chrystusa pana na krzyżu czynioną została „raz na zawsze” i za wszystkich, którzy ofiarę tę przyjmują, i powtarzać jej nie należy.

postać chleba i wina ofiarowuje się Panu Bogu w sposób niekrwawy, za pośrednictwem kapłana.

Co do istoty, to Msza św. jest taką samą ofiarą, co i na krzyżu. Owoce Mszy św. są łaski posiłkujące, pomnożenie łaski uświęcającej, odpuszczenie grzechów, odpuszczenie kary doczesnej, różne dary i pomoce doczesne.

Żyd. 7, 26—27. Takiego bowiem należało nam mieć Najwyższego Kapłana, świętego, niewinnego, niepokalanego, odłączonego od grzeszników i wywyższonego nad niebiosa. Który nie potrzebuje codziennie, jak najwyżsi kapłani, pierwiej za własne grzechy ofiar sprawować, a potem za grzechy ludu, bo to uczynił raz na zawsze, samego siebie ofiarowawszy.

Żyd. 10, 10—14. Jesteśmy poświęceni przez ofiarowanie raz na zawsze ciała Jezusa Chrystusa, albowiem jedną ofiarą doskonałymi uczynił na wieki tych, którzy bywają poświęceni.

Żyd. 9, 24—25. Chrystus wszedł nie do miejsca świętego, ręką uczynionego, któreby było wyobrażeniem prawdziwego, ale do samego nieba aby się teraz wstawiał za nami przed obliczem Bożem; i nie dla tego, żeby często ofiarować siebie, tak jak najwyższy kapłan wchodzi do miejsca świętego corocznie z krwią cudzą.

W nowym Testamencie nie ma wzmianki o ofierze, jako sposobie oddawania czci Panu Bogu, ani o łaskach z takiej ofiary spływających.

Chrystus Pan powiedział: „Przyjdzie godzina i teraz jest, kiedy prawdziwi czciciele będą cześć oddawać Ojcu w duchu i w prawdzie. Bo i Ojciec takich szuka, którzyby mu tak cześć oddawali”. *Jan 4, 23.*

Niema zatem mowy o ofiarach, jako sposobie oddawania czci Panu Bogu.

Chwalić Pana Boga i cześć mu oddawać winniśmy tylko tak jak nas Chrystus Pan nauczał:

Mateusz 6, 5—6. I gdy się modlisz, nie bądź jak obłudnicy; albowiem oni radzi w bóżni-
cach i na rogach ulic stojąc modlą się aby ich ludzie widzieli; zaprawdę powiadam wam, iż już mają zapłatę swoją. Ale ty, gdy się modlisz, wnijdź do komory swojej, i zamknąwszy drzwi swoje, módl się do Ojca twego, który jest w skrytości; a Ojciec twój, który widzi w skrytości, odda ci jawnie.

39. Poświęcone podczas mszy chleb i wino przestają być sobą, t. j. chleb chlebem, a wino winem, lecz zamieniają się w prawdziwe ciało i krew Pana Jezusa, Zbawiciela naszego.

39. Przy Wieczerzy Pańskiej pożywamy prawdziwy chleb i prawdziwe wino na pamiątkę męki i śmierci Zbawiciela, na znak duchowego połączenia się i zjednoczenia się naszego z Chrystusem Panem i wierzącymi współchrześcijanami, przez co zapewnia się nam udział w zasługach i łasce Chrystusowej (odpuszczenie grzechów, usprawiedliwienie przed Bogiem, wzmocnienie w nas miłości ku Chrystusowi Panu i współbraciom, żywot wieczny).

Bierzemy udział w Wieczerzy Pańskiej na dowód należenia do społeczności kościelnej. Chrystus Pan jest duchowo obecny Wieczerzy świętej i wierzący mają z nim duchową społeczność.

1 *Koryntów 10, 16.* Kielich błogosławienia, który błogosławimy, czyliż nie jest społecznością krwi Chrystusowej?

Chleb, który łamiemy, czyliż nie jest społecznością ciała Chrystusowego.

Jak woda przy sakramencie chrztu nie zamienia się w rzeczywistą krew, lecz jest symbolem czystości duszy, tak też i chleb i wino przy sakramencie Wieczerzy św. nie stają się rzeczywistym ciałem i rzeczywistą krwią Chrystusa Pana, ale są obrazem Onego, gdyż Chrystus Pan nauką swą i śmiercią tak posila nasze dusze, jak chleb i wino posilają nasze ciało.

Nie mamy dowodu, aby odmówienie przez kapłana przepisanych modlitw spowodowało przemianę chleba i wina w ciało i krew Chrystusa Pana.

40. RÓŻNICA POJĘĆ WIECZERZY ŚW. ewangelików reformowanych i rzymskich-katolików polega na tem, że rzymsko-katolicy rozumieją dosłownie brzmienie słów Pana Jezusa „*Bierzcie, jedzcie, to jest ciało moje... to jest krew moja...*” (Mat. 26, 26—28), gdy ewangelicy reformowani uważają to wyrażenie za przenośnię, a to z następujących powodów.

1. Gdyby Chrystus Pan, będąc na ziemi, chciał dać uczniom swoim do spożycia prawdziwe ciało i prawdziwą swą krew, mógłby to zrobić bez użycia chleba i wina, lecz musiałby wziąć cząstkę swego ciała i krwi i dać je uczniom.
2. Gdyby Chrystus Pan chciał dać swe prawdziwe ciało i krew, powstałe z przemienionego chleba i wina do obchodu pamiątki swej męki i śmierci, rzekłby dając chleb i wino: „to się staje ciałem mojem, to staje się krwią moją”. Słów tych, ani im podobnych, Chrystus Pan nie powiedział, więc ciała i krwi Chrystusowej w Wieczerzy św. niema; słowa te należy brać jedynie w znaczeniu przenośnem, obrazowem. A przenośnie bardzo często są używane w Starym i Nowym Testamencie: np.
  - a) Baranek Wielkanocny zwie się Pascha, t. j. Przejście, dlatego, że miał być znakiem, iż Pan, zabijając pierworod-

- nych egipcjan, ominie plągą mieszkania izraelitów, naznaczone krwią baranka.
- b) Chrzest zwie się odrodzeniem i omyciem od grzechów dla tego, iż on nam odrodzenie duchowe przypomina i w tem upewnia.
  - c) Wszystkie podobieństwa (o siewcy, synu marnotrawnym i t. p.) są przenośniami, jak i
  - d) świadectwo Jana Chrzciciela o Jezusie „*oto Baranek Boży, który gładzi grzechy świata* (Jan 1, 29).
  - e) Prócz podobieństw, Chrystus Pan używał przenośni, kiedy siebie nazywał *chlebem żywota* (Jan 6, 35), *drzwiami* (Jan 10, 7) *winnym krzewem* (Jan 15, 1), *drogą wiodącą do nieba* (Jan 14, 6), *pasterzem dobrym* (Jan 10, 11). Że i tu mówiąc: „*to jest ciało moje, to jest krew moja*” Chrystus Pan użył przenośni, i że po błogosławieniu, chleb i wino nie przestają być chlebem i winem, upewniają nas słowa Pawła apostoła: *ilekroć będzie jedli ten chleb* (a więc nie ciało chociaż pożywamy chleb pobłogosławiony) *i pili ten kielich* (a więc nie krew) *śmierć Pańską opowiadajcie aż przyjdzie*. Natomiast czem ma być dla nas udział w Wieczery Pańskiej znajdujemy w słowach apostoła Pawła:

„Kielich błogosławienia, który błogosławimy, czyliż nie jest (naszą) społecznością krwi Chrystusowej? Chleb, który łamiemy, czyliż nie jest (naszą) społecznością ciała Chrystusowego” (1 Kor. 10, 16).

Z tego powodu ewangelicy-reformowani uważają pożywienie chleba i wina przy Wieczery Pańskiej za duchową łączność z Chrystusem Panem, za udział nas w łasce Chrystusa,—chleb i wino zaś, za widome znaki tej duchowej łączności.

3. W pierwszych wiekach kościoła chrześcijańskiego, chleb i wino przy Wieczery św. pojmowano jako znak i obraz ciała i krwi Chrystusowej. Nauka o przemianie (transsubstancji) pochodzi z VIII-go wieku, w r. 1215 na soborze Laterańskim dopiero została ustalona.

Wyczerpujący wykład, jak należy rozumieć słowa Chrystusa Pana: „To jest ciało moje”, znajdujemy w rozprawie Szymona Zacjusza, zatytułowanej: *Aktu tho jest sprawy zboru krześcijańskiego wileńskiego, które się poczełi Roku Pańskiego 1554 miesiąca Decembra dnia 14. Za sprawą księdza Simona z Prossowic, tego zboru superintendenta, kaznodzieje oświeconego księdza pana Mikołaja Radziwiła, wojewody wileńskiego. W Brześciu Litewskim 1559*. Przedrukowano w serii X-ej wydawnictwa Monumenta Reformationis Polonicae et Lithuanicae 1831.

41. Komunja udzielana była osobom świeckim tylko pod jedną postacią — chleba, gdyż nie należy wątpić (według sesji 12-ej soboru Kostnickiego), że ciało Chrystusowe i krew Zbawiciela tak pod postacią chleba, jak i pod postacią wina się znajdują.

Księża przyjmują komunję pod dwiema postaciami.

42. Do komunji używa się chleba przaśnego (opłatków) i wina z wodą zmieszanego.

41. Ponieważ Chrystus Pan, dając kielich swym uczniom powiedział „*pijcie z tego wszyscy*” (Mat. 26, 27), wszystkim wiernym udziela się sakramentu Wieczery św. pod dwiema postaciami—chleba i wina. I kościół starożytny tak używał aż do r. 1415, kiedy na soborze Kostnickim wyraźnym kanonem odebrał kielich pospółstwu. Natomiast zmarły w 496 roku papież rzymski Gelazy I-szy, znany z uczoności, pisze:

„Dowiedziawszy się, że niektórzy wzięwszy tylko sztuczkę chleba, wstrzymują się od kielicha krwi Pańskiej, ci — nie wiem jakim pociągnięci zabobnem, albo sakramentu niech używają, albo od całego niech się wstrzymają”.

Podobnie w wieku drugim na soborze Klaramontańskim wydano prawo, ażeby ciało Chrystusowe i krew Chrystusowa pojedynczo pożywane były. Niesłusznie więc odmieniono to w późniejszych czasach.

42. Nie ulega wątpliwości, że chleb, który Chrystus Pan łamał i dawał uczniom swoim przy ustanowieniu sakramentu Wieczery św. był przaśny (pieczony bez kwasu), gdyż było to przed świętem Paschy. Nie mniej pewne jest, że Chrystus Pan użył przy ustanowieniu Wieczery św. „żydowskim zwyczajem, wina z wodą mieszanego. Ponieważ jednak w Pi-

śmie św. niema wzmianki o rodzaju chleba, ani o wodzie do wina domieszanej, z czego wnosić należy, że Chrystus Pan i Apostołowie uważali za rzecz obojętną, jakiego rodzaju chlebem sakrament będzie udzielany i czy wino zawierało domieszkę wody: do Wieczerzy św. używamy chleba i wina codziennego użycia.

Tego samego zdania byli chrześcijanie pierwszych wieków, którzy do Wieczerzy Pańskiej użytkowali chleby, przynoszone do kościołów przez samych komunikantów. Zwyczaj ten przynoszenia chlebów do komunji św. był obserwowany w parafjach ewangelicko-reformowanych w Czechach jeszcze w połowie zeszłego wieku.

U nas w kraju do Wieczerzy Pańskiej używa się chleba białego i wina także białego lub czerwonego.

43. Komunia udziela się w ten sposób, że ksiądz kładzie komunikantowi chleb do ust.

43. Trzymając się dosłownie słów Chrystusa Pana: „*Bierzcie i jedzcie...*“ (Mat. 26, 26), komunikujący daje komunikantowi chleb do ręki, ten zaś sam bierze do ust swoich; to samo się dzieje i z kielichem.

Komunię daje się osobom zupełnie przytomnym i całkowicie zdającym sobie sprawę z aktu religijnego. Tylko wierzący piją i jedzą przy Wieczerzy św., ku odpuszczeniu grzechów, nie wierzący zaś są sobie jedzą i piją.

44. Komunja udzielana umierającemu jest wjatykiem.

1 Kor. 11, 28—29. Niechże tedy człowiek samego siebie doświadcza, a tak niech je z chleba tego i z kielicha tego niechaj pije. Albowiem kto je i pije niegodnie, sąd sobie samemu je i pije nie rozróżniając ciała Pańskiego.

44. Ostatnia komunja umierającego nie jest wjatykiem, t. j. podróżnym na zaziemską wędrówkę, lecz objawem religijności chorego. To też zamieszczanie w pośmiertnych ogłoszeniach tego rodzaju wiadomości sprzeciwia się skromności, jakiej nauczał nas Chrystus Pan, mówiąc:

A gdy się modlisz, nie bądź jako obłudnicy; albowiem oni radzi w bożnicach i na rogach ulic stojąc modlą się, aby widziani byli od ludzi (Mat. 6, 5).

IX. O POKUCIE I USPRAWIEDLIWIENIU.

45. Pokuta jest to serdeczny żal za grzechy i prośba do Pana Boga o ich odpuszczenie nam w imię Jezusa Chrystusa Pana i Zbawiciela naszego.

46. Pokuta jest to sakrament, w którym człowiek przez rozgrzeszenie kapłańskie—dostępuje odpuszczenia wszystkich grzechów po chrzcie popełnionych, gdy za nie żałuje, z nich się spowiada i postanawia zadość uczynić.

46. Pokuta czyli skrucha, żal za grzechy z chęcią poprawy, nie jest sakramentem, lecz podstawą życia chrześcijańskiego.

Chrześcijanin winien codzień czuć żal za grzechy, codzień modlić się; „*I odpuść nam winy nasze, jako i my odpuszczamy...*,” codzień winien ich unikać i one nienawidzieć.

Ksiądz nie daje rozgrzeszenia pokutującym, lecz jako słu-

ga Chrystusowy¹⁾ upomina wiernych i ogłasza zapewnienie³⁾, że „*tym, którzy w żywej wierze i w prawdziwej pokucie do Pana Boga się nawracają, Bóg Ojciec Niebiański w umiłowanym Synu Swoim i Zbawicielu naszym, Jezusie Chrystusie, miłościw będzie, odpuszczając grzechy*“. Pismo św. mówi:

tak musiał cierpieć Chrystus i trzeciego dnia zmartwychwstać, i musi być głoszone w imieniu jego upamiętanie i odpuszczenie grzechów. (Łuk. 24, 46—47.

I w tym sensie należy rozumieć nam słowa Chrystusa Pana:

cokolwiek zwiążecie na ziemi, będzie związane i w niebie; i co rozwiążecie na ziemi, będzie rozwiązane i w niebie. (Mat. 18, 18).

W Piśmie św. niema wzmianki, aby Apostołowie odpuszczali grzechy, natomiast zapewniali oni w imieniu Jezusa przebaczenie grzechów tym pokutującym, u których widzieli wiarę, a oznajmiali potępienie innym, którzy nie chcieli się nawrócić. To nazywano *odpuszczeniem* lub *zatrzymaniem* grzechów.

¹⁾ 1 Kor. 4, 1. Tak niechaj o nas człowiek rozumie jako o sługach Chrystusowych i o szafarzach tajemnic Bożych.

³⁾ 2 Kor. 5, 20. Przetoż w miejsce Chrystusa poselstwo sprawujemy.

47. Do sakramentu pokuty należy spowiedź, t. j. wyznanie grzechów spowiadającemu księdzu, który daje pokutującemu rozgrzeszenie *).

1 Jan 2, 12 — 14. Piszę wam, dzieci, bo odpuszczone wam są grzechy dla imienia Jego (Chrystusa Pana). Piszę wam, ojcowie, boście poznali tego, który jest od początku. Piszę wam młodzieńcy, boście zwyciężyli złego. Piszę wam, dzieci, boście poznali Ojca. Pisałem wam, ojcowie, boście poznali tego, który jest od początku. Pisałem wam, młodzieńcy, boście mocni i Słowo Boże mieszka w was i zwyciężyliście złego.

47. Wyznawać grzechy nasze winniśmy samemu Panu Bogu, gdyż tylko On może być sędzią naszych czynów. Prawdziwej spowiedzi nauczał nas Chrystus Pan w Modlitwie Pańskiej: „Odpuść nam... Ojcze nasz winy nasze“. Takiej samej spowiedzi uczy nas Dawid król, mówiąc: „Przeżoż grzech mój okazałem Tobie, a nieprawości mojej nie kryłem. Rzekłem: wyznam na się przestępstwa moje Panu, a Tyś odpuścił nieprawość grzechu mego“. (Ps. 32, 5).

1 Jan 1, 9. Jeśli wyznajemy grzechy swoje, wierny jest Bóg i sprawiedliwy, aby nam odpuścił grzechy i oczyścił nas od wszelkiej nieprawości.

Pan Jezus podał przykład celnika modlącego się temi słowy: „Boże bądź miłostiw mnie grzesznemu“. (Łuk. 18, 13).

Pismo św. nie broni, owszem zaleca wyznawać wzajemnie grzechy swoje, bo mówi „wyznawajcie jedni przed drugimi

*) Uszna spowiedź stała się obowiązującą dekretem Soboru Laterańskiego 1215 r.

upadki“ (Jak. 5, 16); wszakże nie znaczy to, aby wszyscy mieli wyznawać grzechy swe jednemu (księdzu), lecz wszyscy wszystkim, a cele tego wspólnego wyznania grzechów otrzymanie pociechy ze Słowa Bożego, co tenże Apostoł określa słowami: *i módlcie się jedni za drugich, abyście byli uzdrowieni*“ (Jak. 5, 16).

48. Szczerze pokutujący i wierzący może dostąpić usprawiedliwienia, t. j. odpuszczenia grzechów i odrodzenia wewnętrznego.

49. Usprawiedliwienie jest nie tylko odpuszczeniem grzechów, lecz i poświęceniem i odnowieniem wewnętrznego człowieka przez dobrowolne przyjęcie łaski zbawczej tak, iż tym sposobem człowiek z grzesznego staje się sprawiedliwym.

49. Usprawiedliwienie jest nie tylko darowaniem grzechów naszych przez Pana Boga, ale odrodzeniem wewnętrznego człowieka; dostąpić usprawiedliwienia możemy nie z tytułu naszych zasług, lecz jedynie z łaski Bożej przez żywą wiarę naszą w Jezusa Chrystusa.

Efezów 2, 8—9. Albowiem łaską jesteście zbawieni przez wiarę i to nie z was; Boży to dar; nie z uczynków, aby się kto nie chlubił.

Galatów 2, 16. Wiedząc, że nie bywa usprawiedliwiony człowiek z uczynków zakonu, ale przez wiarę w Jezusa Chrystusa, i myśmy w Jezusa Chrystusa uwierzyli, abyśmy byli usprawiedliwieni z wiary Chrystusowej, a nie z uczynków zakonu, dlatego że nie będzie usprawiedliwione z uczynków zakonu żadne ciało

50. Do sakramentu Pokuty należy spełnianie dobrych uczynków, praktyk religijnych, nakazanych pokutującemu

50. Przez dobre uczynki nie mamy zasługi przed Panem Bogiem, gdyż najlepszy nasz uczynek jest najzupełniej niedo-

grzesznikowi przez spowiadającego księdza, jako karę i środek poprawy.

Dobrymi uczynkami możemy dostąpić częściowego usprawiedliwienia.

Do dobrych uczynków zaliczają się:

- posty,
- pielgrzymki do miejsc świętych,
- jałmużna,
- ofiary na kościół,
- różne praktyki religijne i t. p.

skonały. To samo tyczy się postów.

1 Kar. 8, 8. Pokarm nie zbliża nas ku Bogu; bo jeżeli jemy, nic nie zyskujemy, a jeżeli nie jemy, nic nie tracimy.

Dobre uczynki, ani praktyki religijne (modły, jałmużny, posty, pielgrzymki i t. p.) nie stanowią zadośćuczynienia i odkupienia za nasze grzechy.

Rzymian 3, 28. Przetoż uznajemy, że człowiek bywa usprawiedliwiony wiarą, niezależnie od uczynków zakonu.

Ani ofiary pieniężne nie są odkupieniem za grzechy.

Dzieje Apost. 8, 20. Piotr rzekł mu; pieniądze twoje niech z tobą będą na zginienie, żeś mniemał, iż dar Boży za pieniądze może być nabyty.

Natomiast dobre uczynki są następstwem naszej żywej wiary, t. j. spełniania rozkazów Chrystusa Pana, który potwierdził największe przykazanie zakonu:

Mat. 22, 39. Będziesz miłował bliźniego swego, jak siebie samego.

Apostoł Jan objaśnia nam jak mamy miłować.

1 Jan 3, 18. Działki moje! miłujmy nie słowem lub językiem, ale uczynkiem i prawdą,

Apostoł Jakób mówi:

Jakób 2, 14. Cóż pomoże, bracia moi, jeśliby kto rzekł, że ma wiarę, a uczynków by nie miał? czyliż go wiara zbawić może?

Dobre uczynki nie są naszą zasługą, lecz naszym obowiązkiem.

Chrystus Pan powiedział: Także i wy, gdy uczynicie wszystko, co wam rozkazano, mówcie: sługami nieużytecznymi jesteśmy, bo cośmy powinni byli uczynić, uczyniliśmy, (Łuk. 17, 10).

X. O MAŁŻEŃSTWIE.

51. Stan małżeński jest od samego Pana Boga ustanowiony.

52. Małżeństwo jest jednym z 7-miu sakramentów, ustanowionych przez samego Pana Jezusa.

52. W Piśmie św. niema wzmianki o ustanowieniu przez Chrystusa Pana sakramentu małżeństwa.

Wola Bożą jest, żeby mężczyzna i kobieta żyli nierozłącznie w stanie małżeńskim w miłości, zgodzie i wzajemnym doskonaleniu się.

53. Rzymsko-katolicy uważają MAŁŻEŃSTWO ZA SAKRAMENT z powodu mylnego zrozumienia wyrazu „mysterion” w wierszu 31 rozdziału 5-go listu apostoła Pawła do Efezów. Apostoł mówi:

„Człowiek opuści ojca swego i matkę i przyłączy się do żony swojej, i będą dwoje jednym ciałem. Tajemnica (mysterion) to wielka; ja zaś mówię względem Chrystusa i kościoła.

Rzymsko-katolicy tłumaczą (w Vulgacie), „sakrament to wielki”. Niezależnie od powyższego, nie można małżeństwa uważać za sakrament i z tego powodu, że Chrystus Pan, mówiąc o pożyciu małżeńskim (Mat. 5, 32; 19, 9. Mar. 10, 11. Łuk. 16, 18), nie uważał małżeństwa za sakrament.

54. Związek małżeński jest nierozzerwalny. Kościół rozvodu nie daje, ani uznaje. Małżeństwa, zawarte nielegalnie—mogą być unieważnione.

54. Małżonkowie mają żyć ze sobą aż do śmierci; jednak zgodnie z Pismem św., cudzołóstwo uznaje się za powód do rozvodu.

Mateusz 5, 32. A ja wam powiadam: kto by opuścił żonę swoją, oprócz przyczyny cu-

55. Zabrania się małżeństwa:

- a) między krewnymi w prostej linii do nieskończoności,
- b) między krewnymi naturalnymi do 4-go stopnia włącznie,
- c) między osobami, będącymi w duchowem pokrewieństwie (ze chrztu lub bierzmowania),
- d) z niechrześcijanami,
- e) księży, mnichów i mniszek,

56. Księżom zabrania się wstępować w związki małżeńskie.

dzołóstwa, przywodzi ją do cudzołóstwa, a ktoby opuszczoną pojął, cudzołoży.

Mat. 19, 9. Ktobykolwiek opuścił żonę swoją (oprócz dla cudzołóstwa) i inszą by pojął, cudzołoży; i ktoby opuszczoną pojął, cudzołoży.

55. Naukę rzymsko-katoliczną o pokrewieństwie duchowem, wyznanie ew.-reformowane odrzuca, gdyż Pismo św. o niem nie wspomina.

Określenie przeszkód prawnych do małżeństwa pozostawia się ustawodawstwu cywilnemu. Ze stanowiska religijnego zabrania się małżeństw między krewnymi i powinowatymi zgodnie z Pismem św. (*Patrz: 3 Mojż. 18, 6—19*).

56. Stan małżeński ustanowiony przez samego Pana Boga (*) nie może być za grzech uważany. (**)

(*) *Mojż. 1, 27—28.* Stworzył tedy Bóg... mężczyznę i niewiastę... I błogosławił im Bóg, i rzekł do nich Bóg: Rozradzajcie się, rozmnażajcie się, i napełniajcie ziemię.

1 Mojż. 9, 1. Błogosławił Bóg Noego i syny jego, i rzekł im; Rozradzajcie się, i rozmnażajcie się, i napełniajcie ziemię.

1 Mojż. 35, 11. Rzekł mu (patrijarsze Jakóbowi) Bóg: Jam jest Bóg wszechmogący, rozradzaj się, i rozmnażaj się.

(**) *1 Korynt. 7, 28.* A jeśliś się i ożenił, nie zgrzeszyłeś; jeśli też panna wyszła zamąż, nie zgrzeszyła.

Żyd, 13, 4. Małżeństwo u wszystkich niech będzie poważane.

Pismo św. nie zabrania księżom małżeństwa.

Paweł apostoł wyraźnie zaznacza małżeństwo biskupów, (*) i jakkolwiek sam był bezżenny nazywa odstępem od wiary żądanie bezżeństwa. (**)

(*) 1 *Tymoteusz 3, 2 i 4*. Biskup ma być nienaganny, mąż jednej żony, trzeźwy, roztropny, przywoity, gościnnie, ku nauczaniu zdolny. Któryby domem swoim dobrze rządził, dziatki trzymał w posłuszeństwie, ze wszelką powagą.

(**) 1 *Tymoteusz 4, 1—3*. Duch wyraźnie mówi, że w późniejszych czasach odstąpią niektórzy od wiary, słuchając duchów zwodniczych i nauk djabelskich przez obłudę, kłamstwo mówiących, napiętnowanych w sumieniu swoim, zabraniających wstępować w małżeństwo, nakazujących wstrzymać się od pokarmów, które Bóg stworzył, by je przyjmowali z dziękczynieniem wierni i ci, którzy poznali prawdę.

Patrz: *Daniel 11, 36—39*.

Apostołowie, za wyjątkiem Jana i Pawła, byli żonaci (patrz: 1 Kor. 9, 5). Małżeństwo Piotra i Filipa jest wyraźnie zaznaczone (patrz: Mat. 8, 14; Łuk. 4, 38; Dz. Ap. 21, 9; i Kor. 9, 5).

57. Kościół żąda, aby małżeństwa mieszane (katolika lub katoliczki z osobą innego wyznania) zawierane były przez duchownego rzymsko-katolickiego. Każde inne małżeństwo

57. Małżeństwo zawarte w obliczu Pana Boga, chociażby w kościele innego wyznania, uważa się za ważne. Żądanie duchowieństwa rz.-katolickiego składania przy ślubie zobowią-

uważane jest za nielegalne, a związek za grzeszny. Prócz tego współmałżonek (lub małżonka) obcego wyznania obowiązany deklaruować, że dzieci swe będzie wychowywał w wyznaniu rzymsko-katolickim, oraz strona katolicka zobowiązuje się, iż współmałżonka będzie nawracać na świętą wiarę rzysko-katolicką.

zania (*deklaracji*) wychowywania dzieci w wyznaniu rzymskim, uważa się za niegodny środek wpływania na wolę przyszłych małżonków, do którego uciekają się biskupi, nie mogąc tego uroszczenia poprzeć słowem Bozem.

W różnych czasach, i dla rozmaitych krajów, papieże zawieszali wykonywanie żądań soboru Trydenckiego. W naszym kraju przymus ten stosowany bywa w całej rozciągłości zaledwie od lat 40-tu.

Każdy ewangelik reformowany, który podpisał deklarację i wychowuje swe dzieci w wyznaniu rz.-katolickim, daje dowód, że niema poszanowania dla swego wyznania.

IX. O KAPŁAŃSTWIE.

58. Kapłaństwo jest to sakrament, ustanowiony przez Pana Jezusa, w którym człowiek, szczególnie do tego przygotowany, otrzymuje władzę kapłańską, t. j. moc sprawowania Mszy św., sakramentów św., odpuszczania grzechów i wykonywania innych czynności, właściwych stanowi kapłańskiemu.

Sakrament kapłaństwa daje łaskę sprawowania czynności kapłańskich świętobliwie.

58. W Nowym testamencie niema innych ofiar prócz duchowych, o których mówi Paweł apostoł w liście do żydów, (*) a zatem wszyscy wierzący są kapłanami. (**)

(*) *Żyd. 13, 15—16.* Przez niego (Jezusa) więc nieustannie przynosiśmy Bogu ofiarę chwalebny, to jest, owoc warg wyśławiających imię jego. A dobroczynności i udzielania nie zapominajcie, albowiem takie ofiary podobają się Bogu.

(**) *1 Piotr 2, 5 i 9.* I wy, jako żywe kamienie, budujcie się w dom duchowny, w kapłaństwo święte, ku ofiarowaniu

duchownych ofiar przyjemnych Bogu przez Jezusa Chrystusa. Ale wy jesteście rodem wybranym, królewskim kapłaństwem, narodem świętym, ludem pozyskanym, abyście opowiadali cnoty tego, który was powołał z ciemności, ku cudnej swojej światłości.

Osobnego stanu kapłańskiego na modłę Starego Testamentu Chrystus pan nie ustanowił i Apostołowie nie znają.

Żyd. 10, 9. Potem (Chrystus) rzekł: Oto idę czynić, o Boże, wolę twoją. Znosi tedy pierwsze, aby postanowić drugie. Patrz: *Żyd. 10, 1—18.*

Apostoł Paweł nazywa siebie tylko: kaznodzieją, Apostołem i nauczycielem.

2 Tym. 1, 11. Jam jest postanowiony kaznodzieją i Apostołem i nauczycielem pogan.

59. Sakrament kapłaństwa, czyli poprostu kapłaństwo, jest potrzebne nie dla pojedynczego człowieka, ale dla wszystkich ludzi, tak dalece, że zbawienie nasze jest zawarunkowane istnieniem i pośrednictwem kapłanów.

59. Ci, którzy sprawują urząd duchowny, są powołani do głoszenia ewangelji i usługiwania Sakramentów św.

Wierzący chrześcijanin nie potrzebuje innego pośrednika, jak tylko Jezusa Chrystusa Pana(*) i przez Niego mamy przystęp do Ojca w niebie.**)

(*) *1 Tymot. 2, 5.* Bo jeden jest Bóg, jeden też pośrednik między Bogiem i ludźmi, człowiek Chrystus Jezus.

(**) *Efez 2, 18.* Albowiem przenień mamy jedni i drudzy w jednym Duchu przystęp do Ojca.

Efez. 3, 12. W którym (Chrystusie) mamy odwagę i przystęp z ufnością przez wiarę w niego.

60. Kapłan otrzymuje 7 święceń, połączonych z licznymi uroczystymi obrzędami.

61. Ministrem kapłaństwa jest wyłącznie biskup.

62. Prócz siedmiu święceń kapłańskich (odźwierny, czytelnik, egzorcysta, akolita, subdjakon, djakon i kapłan) istnieje stan biskupi, będący szczytem kapłaństwa.

Czynności biskupa: oprócz czynności kapłańskich,—udzielanie kapłaństwa, sakramentu bierzmowania i dopełnianie benedykcji, szczególnie takich gdzie zachodzi konsekracja.

60. Powoływanie do stanu duchownego odbywa się przez ordynację, czyli publiczne, wobec całego kościoła, powołanie na urząd duchownego. Dzieje się to na sposób apostołski przez modlitwę i wkładanie rąk. (*) Ordynujący naucza powoływanego o obowiązkach duchownego, ordynowany składa wyznanie swej wiary chrześcijańskiej i przysięga, że obowiązki dobrowolnie i sumiennie spełniać będzie.

(**) *Dzieje Apost.* 6, 6. Tych stawili przed Apostołów, którzy pomodliwszy się, kładli na nich ręce.

(O znaczeniu wkładania rąk, patrz § 34).

61. Ordynującym może być każdy duchowny ewangelicko-reformowany. Wszakże zwykle ordynacji dopełniają seniorowie duchowni (superintendenci)

62. Księża, jako tacy, są wszyscy sobie równi.

1 Korynt. 3, 8—9. Lecz ten, który sądzi, i ten, który polewa, jedno są, a każdy swoją zapłatę weźmie według pracy swojej. Albowiem Bożymi współpracownikami jesteśmy; wy Bożą rolę, Bożym budynkiem jesteście.

Łukasz 22, 26. Wy zaś nie tak; lecz kto największy jest między wami, niech będzie jako najmniejszy, i kto jest wozem, niech będzie jako ten, co służy.

Pierwszeństwo superintendentów—senjorów i konsenjo-

63. Kościół rzymsko-katolicki dzieli się pod względem zarządu na patrijarchaty; patrijarchaty dzielą się na prymasostwa; prymasostwa na arcybiskupstwa czyli metropolje; metropolje na biskupstwa (djecezie); biskupstwa na dekanaty; dekanaty na parafje.

W rozmaitych krajach ustawodawstwa krajowe, oraz miejscowe zwyczaje, mogą zmieniać szczegóły organizacji kościoła rzymsko-katolickiego, wszakże koniecznymi ogniwami tej organizacji są parafje z proboszczami na czele, jako duszpasterzami parafjan, oraz biskupstwa z biskupami, przeznaczonymi proboszczy. Jednostką kościelną jest biskupstwo, gdyż proboszcz nie spełnia niektórych obrzędów, będących atrybucją wyłącznie biskupa.

W wielu razach biskupi są bezpośrednio podlegli papieżowi.

64. O bezżeństwie duchowieństwa, patrz § 57, o komunji zaś duchowieństwa, patrz § 42.

65. Księża zawsze noszą strój im przepisany.

Podczas odprawiania nabo-

arów, ma czysto świecki, administracyjny charakter.

Djakonami nazywają w niektórych krajach kandydatów na księży, którzy, po ukończeniu studjów teologicznych, odbywają praktykę, pełniąc obowiązki pomocników proboszczy.

63. Kościół ewangelicko-reformowany dzieli się pod względem zarządu na okręgi synodalne; okręgi synodalne dzielą się na dystrykty (senjoraty) czyli djecezie; dystrykty zaś na parafje. Jednostką jest parafja czyli zbór.

65. Strój księży, tak codzienny, jak i używany podczas odprawiania nabożeństw i od-

żeństw i spełniania posług obowiązani używać ubiorów liturgicznych (humerał, albę, pas, manipularz, stulę, ornat, tunicellę, dalmatykę, mitrę, pastorał, paliusz i t. p.) odpowiednich dla każdego wypadku, oraz stopnia kapłaństwa.

dawania posług religijnych, nie jest określony żadnymi prawami, lub przepisami kanonicznymi z powodu, iż w Nowym Testamencie niema śladu, aby Chrystus Pan i Apostołowie przywiązywali do stroju jakakolwiek wagę, lub nim odróżniali się od innych ludzi owych czasów. W większości krajów księży ewangelicko-reformowani używają przy spełnianiu obowiązków duchownych stroju noszonego w wiekach średnich przez uczonych (togę i beret), a nawet obecnie używanego przez sędziów i profesorów wszechnic w wielu krajach Europy.

W Polsce księży ewangelicko-reformowani nosili dawniej sutannę, kroju odmiennego, która na Kresach zachowaną została do ostatnich czasów.

XII. O OSTATNIEM NAMASZCZENIU.

66. Ostatnie Namaszczenie jest to sakrament, w którym człowiek ciężko chory—przez namaszczenie olejem św., i modlitwę kapłana, dostępuje łask Bożych ku pożytkowi duszy i ciała.

66. Namaszczenie olejem nie jest sakramentem.

Według starodawnego zwyczaju, praktykowanego nietylko u izraelitów, używano namaszczenia olejkami jako środka lekarskiego na różne choroby. Ten zwyczaj praktykowali i Apostołowie, lecz nie jako akt religijny, ale jako środek leczniczy.

Marek 6, 13. Wielu chorych olejem mazali, i uzdrawiali ich.

Apostoł Jakób zaleca, aby starsi w zborze opiekowali się

chorymi i modlili się z nimi, gdyż modlitwa wiary uzdrawia chorego.

Lecz i tu namaszczenie ciała jest środkiem leczniczym, nie zaś sakramentem, jądrem zaś nauki Apostoła jest modlitwa przyczynna i wspólna.

Jakób 5, 14—15. Choruje kto między wami, niechże zawoła starszych zboru, a niech się modlą nad nim, namaściwszy go olejem w imieniu Pańskim; a modlitwa wiary ry uzdrowi chorego, i podniesie go Pan; a jeśli się grzechu dopuścił, będzie mu odpuszczono.

XIII. O SAKRAMENTALJACH.

67. Sakramentalja są to pewne obrzędy przez kościół ustanowione, oraz niektóre rzeczy i dobre uczynki, których pobożne wykonanie sprowadza dla nas korzyści duchowne skuteczniej niż wszelkie inne dobre uczynki.

SAKRAMENTALJA SĄ:

- 1) Modlitwa Pańska i wszelka inna modlitwa publiczna, np. przy poświęceniach i błogosławieństwach rozmaitych rzeczy;
  - 2) spowiedź powszechna;
  - 3) pokropienie wodą święconą i wszelkie namaszczenia olejem św.;
  - 4) błogosławienie przez kościół;
  - 5) błogosławieństwo biskupie i kapłańskie;
-) jałmużna.

67. Jedynie Pan Bóg i słowo Jego są święte. Innych rzeczy świętych niema.

Chrystus Pan nauczył nas modlitwy Pańskiej, zalecił modlitwę i dobre uczynki; jednak Pismo św. nie wspomina o jakimkolwiek ich rozróżnianiu.

Z powyższych powodów ewangelicy reformowani odrzucają naukę o sakramentaljach.

XIV. O NATURZE CHRYSSTUSA PANA.

68. Chrystus Pan, będąc na ziemi, był prawdziwym człowiekiem i prawdziwym Bogiem, cierpiał i umarł jako człowiek. Jako człowiek różnił się od ludzi tylko tem, że był bez grzechu.

69. Chrystus Pan zstąpił po śmierci do piekieł — otchłani, w której dusze świętych ludzi przed przyjściem Chrystusa zatrzymane były i w dobrej nadziei tam przyjścia Zbawiciela swego oczekiwały.

Wyrażamy to artykułem wyznania wiary: „zstąpił do piekieł”.

69. Ostatnim stopniem stanu ponizenia umęczonego Chrystusa Pana było pogrzebanie Go jako zmarłego, i pozostawienie do dnia trzeciego w mocy śmierci, co wyrażamy artykułem „zstąpił do piekieł”, gdzie wyraz piekło oznacza hebrajskie „szeol”—grób, stan pozagrobowy (tamten świat).

Kościół ewangelicko-reformowany jest zdania, że artykuł apostołskiego wyznania wiary: „zstąpił do piekieł” nie tyczy się słów apostoła Piotra:

1 *Piotr 3, 18—20.* Bo i Chrystus raz za grzechy cierpiał, sprawiedliwy za niesprawiedliwych, aby nas przywieźć do Boga, będąc zabity co do ciała a ożywiony co do ducha, w którym poszedłszy opowiadał i duchom będącym w więzieniu, którzy niegdyś nieposłuszni byli, gdy raz oczekiwała Boża cierpliwość za dni Noego, kiedy budowano korab, w którym niewiele dusz, to jest ośm, ocalało wśród wody.

1 *Piotr 4, 6.* Dla tego bowiem i umarłym opowiadano Ewangeliję, aby sądzeni byli po człowieczemu co do ciała, ale żyli po bożemu duchem, natomiast oznacza, jak wyżej wyluszczyliśmy, przejście duszy w stan pozagrobowy. Taki pogląd panował w pierwotnym

kościół chrześcijańskim, gdyż w wyznaniu wiary pierwszych trzech wieków brak artykułu o zstąpieniu Pana Jezusa do piekieł. Nie znajdujemy go ani w rzymskim (z 2-go wieku) ani w nicejskim (325 r.) wyznaniu wiary. Nawet w wyznaniu konstantynopolitańskim z 383 r., którego do dziś dnia trzyma się kościół wschodni, czytamy: „...za nas także ukrzyżowany pod Poncjuszem Piłatem, cierpiał i pogrzebion, trzeciego dnia zmartwychwstał według pism...”.

O zstąpieniu do piekieł nie ma tu mowy. Po raz pierwszy spotykamy się z tem w wyznaniu wiary Atanazjusza, tam jednak nie ma mowy o pogrzebaniu Chrystusa Pana (“...który cierpiał dla naszego zbawienia, zstąpił do piekła, trzeciego dnia zmartwychwstał...”), przeto pod wstąpieniem do piekła należy tu rozumieć pogrzebanie Chrystusa Pana.

Dopiero później oba te artykuły—o pogrzebie i wstąpieniu do piekieł—wstawione zostały jako dwa osobne artykuły do ostatecznej redakcji wyznania apostolskiego (w VI wieku).

70. Trzeciego dnia po swej męce i pogrzebaniu, Chrystus Pan Zmartwychwstał, czterdziestego dnia zaś po zmartwychwstaniu, wstąpił na niebiosa.

71. Wstąpiwszy na niebiosa Chrystus Pan jest jako Bóg wszędzie; jako Bóg-człowiek jest w niebie, a na ziemi jest

71. Wstąpiwszy na niebiosa, Chrystus Pan pozostaje tam cieleśnie, duchowo zaś jest między nami.

tylko w naświętzym Sakramencie.

Dz. Ap. 1, 9. Rzekłszy to, gdy oni patrzyli, wzniósł się w górę, i obłok wziął go od oczu ich.

Jan 16, 28. Wszedłem od Ojca i przyszedłem na świat; znowu opuszczam świat i idę do Ojca.

Marek 16, 19. Tedy Pan przestawszy z nimi mówić, wzięty został do nieba, i usiadł po prawicy Bożej.

Mateusz 23, 39. Powiadam wam, że mię nie ujrzycie do tego czasu, aż rzecze: błogosławiony, który przychodzi w imieniu Pańskim.

Opuszczając swych uczniów, Chrystus Pan przyrzekł im swą obecność mówiąc: „*I oto, jam jest z wami, po wszystkie dni, aż do skończenia świata*”.
(Mat. 28, 20).

Mar. 16, 19—20. Pan... usiadł po prawicy Bożej. A oni poszli i kazali wszędzie, a Pan im pomagał, i słowa ich potwierdzał znakami, które im towarzyszyły.

Ze słów apostoła Pawła wynika, że obecność na ziemi Chrystusa Pana mamy rozumieć li tylko duchową.

2 Korynt 5, 16. Jeśliśmy i znali Chrystusa według ciała, teraz już nie znamy.

Efezów 3, 17. Aby Chrystus przez wiarę mieszkał w sercach waszych.

XV. O UPADKU CZŁOWIEKA.

72. Człowiek był stworzony na obraz i podobieństwo Boże. Z powodu grzechu naszych prarodziców, wszyscy ludzie rodzą się obciążeni grzechem dziedzicznym, t. j. skłonnością do złego.

73. Adam i Ewa swoim nieposłuszeństwem stracili stan nadprzyrodzony, i ściągnęli na siebie utratę łaski uświęcającej, na wszystkich zaś ludzi, jako potomstwo swoje, ściągnęli grzech dziedziczny, zwany pierwotnym, oraz utratę władz nadprzyrodzonych.

1 Mojż. 1, 17. Stworzył tedy Bóg człowieka na wyobrażenie swoje; na wyobrażenie Boże stworzył go.

Rzym. 5, 28. Przez upadek jednego człowieka, przyszło potępienie.

73. Swojem nieposłuszeństwem utracili Adam i Ewa obraz i podobieństwo Boże, t. j. doskonałą sprawiedliwość i świętość, stali się grzesznymi, i tę naturę grzeszną, niezdolną do dobrego przekazali nam potomkom swoim.

1 Mojż. 8, 21. Myśl serca człowieka zła jest od młodości jego.

Jesteśmy do dobrego niezdolni, chyba, że zostaniemy odrodzeni przez Ducha Bożego.

Jan 3, 3. Jeśli się kto narodzi na nowo, nie może widzieć królestwa Bożego.

O stanie nadprzyrodzonym pierwszych ludzi i jego utracie Pismo św. nie wspomina.

XVI. O ŻYCIU POZAGROBOWEM.

74. Niebem nazywamy miejsce błogosławionych, piekłem miejsce potępionych.

W niebie Pan Bóg przebywa z wybranymi i napełnia ich wieczną szczęśliwością.

75. W piekle potępieni cierpią karę tak ciała jako i duszy. Kary na ciele, są to kary zmysłów i kary ognia piekielnego.

74. Niebem nazywamy wieczną szczęśliwość duszy ludzkiej polegającą na przebywaniu z Panem Bogiem, oraz z duszami innych zbawionych.

Piekłem nazywamy wieczną niedolę duszy, cierpiącej katusze wskutek odsunięcia jej od oblicza Boga.

75. Ponieważ naszą ziemią powłokę zostawiamy na ziemi, o mękach w piekle ciała nie może być mowy.

Kary zaś na duszy są: boleść z powodu utraty szczęścia wiecznego, rozpacz z powodu, że się ją utraciło samowolą i na zawsze, oraz męka, że się nie ogląda Pana Boga.

76. Dusze nie potępione ostatecznie idą po śmierci do czyścica, gdzie cierpią męki doczesne, dla oczyszczenia się z grzechów powszednich, za które nie zdołali na ziemi odpokutować. Męki i cierpienia czyścicowe można skrócić przez modły za dusze zmarłych, msze zaduszne, ofiary i t. p.

77. Wszyscy ludzie zmarłych wstają w dzień ostateczny, we własnych, które za życia mieli, ciałach.

Usunięcie potępionego z przed oblicza Pańskiego, jest karą większą niż wszystkie cierpienia zmysłowe.

76. Pismo św. nie wspomina o czyścicu, i dlatego naukę o czyścicu odrzuca się. Z tego powodu modły za umarłych uważają się za zbyteczne. Modlimy się za żywych i umierających, nie mniej za osieroconych przez śmierć i w smutku pogrążonych.

Nauka o czyścicu pojawiła się poraz pierwszy w 3-im wieku, wprowadzie jako pojęcie o duchowym ogniu, który w nas za tego życia gore oczyszczająco. Tak rozumiał Klemens, prezbiter aleksandryjski, zmarły około 220 r.

Orygenes, ojciec Kościoła zmarły 254 roku, przeniósł ten ogień, który nietylko zewnętrznie, ale i tajemniczo wewnątrz nas gore, do przyszłego życia. Dopiero Grzegorz Wielki, papież rzymski, zmarły 604 r., podniósł tę naukę do dogmatu.

Średnie wieki przerobiły pojęcie ognia oczyszczającego na czyścic, a sobór Trydencki 1545 r. — 1563 r. tę naukę potwierdził.

77. Wszyscy ludzie zmarłych wstają w dzień ostateczny w ciałach przemienionych, podobnych chwalebniemu ciału Chrystusa Pana.

1 *Korynt. 15, 51—53.* Oto tajemnicę wam powiadam, nie wszyscy zaśniemy, ale wszyscy przemienieni będziemy, natychmiast w oka mgnieniu na trąbę ostateczną; albo wiem zatrafi i umarli wzbudzeni będą nieskazitelni, a my będziemy przemienieni. Bo musi to, co skazitelne przyoblec się w nieskazitelność i co śmiertelne, przyoblec się w nieśmiertelność.

Filip, 3, 21. Który (Chrystus) przemieni poniżone ciało nasze, aby się stało podobne chwalebniemu ciału jego.

Bliższego określenia tego ciała Pismo św. nie podaje.

XVII. O MODLITWIE PAŃSKIEJ.

78. Oba wyznania mają jednakowy pogląd na Boskie pochodzenie oraz znaczenie modlitwy Pańskiej.

79. Modlitwa Pańska kończy się słowami:
„ale nas zbaw ode złego. Amen”. *„ale nas zbaw ode złego. Albowiem Twoje jest królestwo i moc i chwała na wieki. Amen”.*

Modlitwę Pańską znajdujemy w dwóch ewangelijach: u Mateusza w rozdziale 6-tym, wiersz 9—13 i u Łukasza w rozdziale 11-ym, wiersz 2—4, gdzie zakończenia „albowiem...” niema. Ewangelicy-reformowani używają Modlitwy Pańskiej, zawartej w wierszach 9—13, rozdziału 6-ego, ewangeliji według Mateusza apostoła.

XVIII. O PRZYKAZANIACH BOŻYCH.

80. Oba wyznania mają jednakowy pogląd na Boskie pochodzenie i znaczenie przykazań.

81. Wstęp i pierwsze przykazanie są jednobrzmiące:
Wstęp. Mówił Bóg wszystkie te słowa i rzekł: Jam jest Pan, Bóg twój, którym cię wywiódł z ziemi Egipskiej, z domu niewoli.
Przykazanie 1-sze. Nie będziesz miał bogów innych przedemną.

82. Przykazania 2—10 różnią się:

Przykazanie 2-ie. Nie będziesz brał imienia Pana Boga twego nadaremno.

Przykazanie 3-cie. Pamiętaj, abyś dzień święty święcił.

Przykazanie 4-te. Czcij ojca twego i matkę swoją.

Prz. 5-te. Nie zabijaj.

Prz. 6-te. Nie cudzołóż.

Przykazanie 2-ie. Nie czyn sobie obrazu rytego, ani żadnego podobieństwa rzeczy tych, które są na niebie w górze, i które na ziemi nisko i które są w wodach pod ziemią. Nie będziesz im się kłaniał, ani im służył, Bo ja Pan, Bóg twój, Bóg zawistny w miłości, nawiedzający nieprawości ojców na synach w trzecim i czwartym pokoleniu tych, którzy Mię nienawidzą, a czyniący miłosierdzie nad tysiącami tych, którzy Mię miłują i strzegą przykazania Mego.

Przykazanie 3-cie. Nie bierz imienia Pana Boga Twego, nadaremno; bo się Pan mścić będzie nad tym, który imię Jego nadaremno bierze.

Przykazanie 4-te. Pamiętaj na dzień odpocznienia, abyś go święcił. Sześć dni robić będziesz i wykonasz wszystką robotę swoją; ale dnia siódmego odpocznienie jest Pana, Boga twego, nie będziesz czynił żadnej roboty weń: ty i syn twój, i córka twoja, sługa twój i służebnica twoja, bydłę twoje i gość twój, który jest w bramach twoich. Bo przez sześć dni stworzył Pan niebo i ziemię, morze i cokolwiek w nich jest, i rozpoczął dnia siódmego, przetoż błogosławił Pan dzień odpocznienia i poświęcił go.

Przykazanie 5-te. Czcij ojca twego i matkę swoją, aby przedłużone były dni twoje na ziemi, którą Pan, Bóg twój, da tobie.

Przykazanie 6-te. Nie będziesz zabijał.

Prz. 7-me. Nie kradnij.

Przykazanie 7-me. Nie będziesz cudzołożył.

Prz. 8-me. Nie mów przeciw bliźniemu twemu fałszywego świadectwa.

Przykazanie 8-me. Nie będziesz kradł.

Prz. 9-te. Nie pożądam żony bliźniego twego.

Przykazanie 9-te. Nie będziesz mówił przeciw bliźniemu twemu świadectwa fałszywego.

Prz. 10-te. Nie będziesz pragnął domu jego, ani sługi, ani służebnicy, ani wołu, ani osła, ani żadnej rzeczy, która jego jest.

Przykazanie 10-te. Nie będziesz pożądał domu bliźniego twego, ani będziesz pożądał żony bliźniego twego, ani sługi jego, ani służebnicy, ani wołu jego, ani osła jego, ani żadnej rzeczy bliźniego twego.

Dosłowny tekst przykazań wzięty z 2-ej księgi Mojżesza 20, 1—17.

XIX. O WYZNANIU WIARY.

83. Oba wyznania posługują się jednobrzmiącym, apostołskiem wyznaniem wiary.

Różnica polega jedynie na odmiennym pojmowaniu artykułów 5 i 11-go „*zstał do piekieł*” i „*ciała zmartwychwstanie*”. (Patrz o tem §§ 70 i 77).

84. Prócz symbolu apostołskiego, w powszechnym użyciu są symbole: nicejsko-konstantynopolitański, Atanazego i soboru Trydenckiego (1545—1563).

84. Symbole (wyznania wiary) czterech pierwszych powszechnych soborów: Nicejskiego (325 r.), Konstantynopolitańskiego (381 r.), Efezkiego (431 r.), Chalcedońskiego (451 r.) oraz symbol Atanazego — jakkolwiek nie są w codziennym użyciu, — uważane są za zupełnie zgodne z Pismem św.

85. WYKAZ CHRONOLOGICZNY WPROWADZANIA DOGMATÓW I ZWYCZAJÓW DO KOŚCIOŁA RZYMSKIEGO.

Nauka o *świętych*, modlitwy do nich, oraz modlitwy za *umarłych* w końcu IV wieku.

Nauka o *prymacie papieża*—za Grzegorza I, papieża (590—604) w końcu VI w.

Nauka o czyścú w końcu VI w.

Kult *krzyża, obrazów, relikwi* (z tego powodu walka z obrazobórcami 726—842 r.) w VII w.

Ustanowienie święta „*Wszystkich Męczenników*” za papieża Bonifacego IV w 610 r.; święto to, jako święto „*Wszystkich Świętych*”, weszło w powszechne uznanie dopiero w IX., zaś *dzień zaduszny* w XI wieku.

Kult *Marji*, matki Jezusa, ustanowienie świąt:

zwiastowania w końcu VI w.

oczyszczenia w VI w.

narodzenia Panny Marji w VII—VIII w.

wniebowzięcia—początkowo w VI, ostatecznie IX w.,

ofiarowania—przez Grzegorza XI w 1372 r.,

nawiedzenia—przez Bonifacego IX w 1390 r. i synod w Bazylei w 1441 r.

Doğmat „*perpetua virginitas Mariae*” uznany na soborze Quinisextum w 692 r.

Kanonizacja świętych wprowadzona za Jana XV papieża (985—996) w końcu X w.

Nieomyślność kościoła i celibat kapłanów za Grzegorza VII (1073—1085) w końcu XI w.

Nauka o *przemianie chleba i wina* podczas komunji (*transsubstancja*) w prawdziwe Ciało i Krew Chrystusa Pana, głoszona w XI w., uznana za dogmat na synodzie IV Laterańskim 1215 r.

Nauka o *spowiedzi i odpuszczeniu grzechów*, głoszona w XII w. przez Hugona de St. Victor († 1141), uznana za dogmat przez papieża Inocentego III na synodzie IV Laterańskim 1215 r.

Święto *Bożego Ciała* ustanowiono bullą papieża Urbana IV: „*Transiturus de hoc mundi*” z d. 8 września 1264 r.

Doğmat o *skarbcu kościelnym*, zbywających dobrych uczynków ludzi świętych ogłoszony został w bulli „*Unigenitus*” Klemensa VI papieża 1349 r.

Ostateczne *pozbawienie* osób świeckich (laików) używania *kielicha* przy Komunii św.—na soborze w Kostnicy (Konstancji) w 1415 r.

Nauka o *wielu sakramentach*, głoszona w XII w. przez Hugona de St. Victor, oraz nauka o czyścú, głoszona już za Grzegorza I papieża († 604), uznane jako dogmat o sakramentach i czyścú na synodzie Florenckim 1439 r.

Doğmat o *tradycji* i o księgach *apokryficznych* zatwierdzony został na synodzie Trydenckim w 1563 r.

Dogmat o *niepokalanem poczęciu Panny Marji*, matki Jezusa (Anna poczęła i urodziła niepokalanie swą córkę Marję), głoszony już w XII w., zatwierdzony przez Piusa IX w bulli „*Ineffabilis Deus*” z d. 8 grudnia 1854 r.

Dogmat o *nieomyślności papieża*, ogłoszony został na soborze Watykańskim 18 lipca 1870 r.

Różnice wyznań.

ewangelicko-augsburskiego i ewangelicko-reformowanego.

86. Wyznanie ew.-augsburskie jest w większości dogmatów i pojęć teologicznych zgodne z wyznaniem ewangelicko-reformowanym. Oba wyznania zgadzają się w swych zasadniczych zapatrywaniach na:

- a) Pismo św., jako jedyne źródło prawdy objawionej,
- b) liczbę sakramentów,
- c) usprawiedliwienie przez wiarę,
- d) uznanie Chrystusa Pana za głowę kościoła chrześcijańskiego.

skiego.

87. Główniejsze i zasadnicze różnice obu wyznań tyczą się:

- a) nauki o Chrzcie św.,
- b) nauki o Wieczery św.,
- c) nauki o władzy kluczków,
- d) nauki o naturze Chrystusa i artykułu wyznania wiary „zstąpił do piekieł”.

O CHRZCIE ŚW.

88. Chrzest sprawia odpuszczenie grzechów, wybawia nas od śmierci i szatana, i daje zbawienie wieczne wszystkim, którzy w to wierzą.

88. Chrzest jest widzialnym znakiem przyjęcia do kościoła chrześcijańskiego, w którym wierzący otrzymuje odpuszczenie grzechów i zbawienie.

O WIECZERZY ŚW.

89. Chleb i wino przy Wieczery św. nie są jedynie wy-

89. Chleb i wino spożywane przy Wieczery Pańskiej są

obrażeniem i znakiem ciała i krwi Chrystusa Pana, ale w nich Chrystus Pan rzeczywiście jest obecny w postaciach chleba i wina; z niemi i przez nie ciało i krew Jezusa Chrystusa daje się do jedzenia i picia. Przez uroczyste wymawianie słów ustanowienia Wieczerzy św. (konsekrację) chleb i wino, nie zmieniając swej postaci, łączą się z prawdziwym ciałem i prawdziwą krwią Chrystusa Pana i jako takie podawane bywają przystępującym do sakramentu ołtarza.

Wierzący otrzymują przez sakrament odpuszczenia grzechów i zbawienie.

wyobrażeniem (symbolem) ciała i krwi Chrystusa Pana. Pożywamy przy Wieczerzy Pańskiej prawdziwy chleb i prawdziwe wino na pamiątkę męki i śmierci Chrystusa Pana, na dowód należenia do społeczności kościelnej i na znak duchowego połączenia i zjednoczenia się naszego z Chrystusem Panem i wierzącymi, przez co zapewnia się nam udział w zasługach i łasce Chrystusowej (odpuszczenie grzechów, żywot wieczny, wzmocnienie w nas miłości ku Chrystusowi i braciom).

Chrystus Pan jest duchowo obecny Wieczerzy św. i wierzący mają z nim duchową społeczność.

1 Kor. 10, 16. Patrz str. 166, § 40.

O WŁADZY KLUCZÓW.

90. Księża rozgrzeszają załujących i pragnących poprawy grzeszników; to wszystko, co powołani służy Chrystusowi uczynią, będzie w niebie tak mocnem i pewnem, jakby Pan Jezus to sam uczynił.

90. Ksiądz nie daje rozgrzeszenia pokutującym, lecz jako sługa Chrystusowy upomina wiernych i sprawując poselstwo „Dobrej Nowiny” ogłasza zapewnienie, że tym, którzy w żywej wierze i prawdziwej pokucie do Pana Boga się nawracają, Bóg Ojciec Niebiański w umiłowanym Synu swoim i Zbawicielu naszym, Jezusie Chrystusie, odpuszcza grzechy.

Ewangelista Łukasz mówi: „tak musiał cierpieć Chrystus i trzeciego dnia zmartwychwstać i musi być ogłoszone

w imieniu Jego upamiętanie i oduszczenie grzechów (Łuk. 24, 46—47).

O NATURZE CHRYSTUSA PANA I ARTYKULE WYZNANIA WIARY „ZSTĄPIŁ DO PIEKIEŁ”.

91. Chrystus Pan jest prawdziwym Bogiem i prawdziwym człowiekiem, lecz obie natury Chrystusa Pana — boska i ludzka, wzajemnie się przenikają. To też w niebiosach i wszędzie Chrystus Pan jest obecny i duchowo i cieleśnie chociaż niewidzialnie.

91. Chrystus Pan jest prawdziwym Bogiem i prawdziwym człowiekiem. Jako człowiek był na ziemi, wstąpił na niebiosa (Jan 16, 28; Dz. Ap. 1, 9; Mar. 16, 19; Mat. 23, 39) i takim powróci w dniu ostatecznym (Mar. 16, 19—20). W boskiej swej naturze jest wszędzie obecny, a zatem i na ziemi, chociaż niewidzialnie. (Mat. 28, 20; 2 Kor. 5, 16; Efez. 3, 17).

Jan 16, 28. (Jezus rzekł): Wyszędłem od Ojca, i przyszedłem na świat; znowu opuszczam świat i idę do Ojca.

Dz. Ap. 1, 9. I rzekłszy to, gdy oni patrzyli (Jezus) wznosił się w górę, i obłok wziął go od oczu ich.

Mar. 16, 19. Tedy przestawszy z nimi mówić, wzięty został do nieba i usiadł po prawicy Bożej.

Mat. 23, 39. (Rzekł Jezus): powiadam wam, że mię nie ujrzycie od tego czasu, aż rzeciecie: błogostawiony, który przychodzi w imieniu Pańskim.

Mat. 28, 20. (Rzekł Jezus): I oto jam jest z wami po wszystkie dni aż do skończenia świata.

2 Kor. 5, 16. Dlatego my dotąd nikogo nie znamy według ciała, a jeśliśmy i znali Chrystusa według ciała, teraz już nie znamy.

92. Chrystus Pan po swej śmierci zstąpił do piekieł, t. j. duch Jego objawił się duchom przeklętym, jako książę żywota, zwycięzca śmierci i piekła. Zstąpienie do piekieł jest pierwszym stopniem stanu wywyższenia Chrystusa Pana.

Efez. 3, 17. (Apostoł Paweł zgiął na kolana przed Bogiem) aby Chrystus przez wiarę mieszkał w sercach waszych.

92. Patrz § 70.

O PRZYKAZANIACH BOŻYCH.

93. Podział przykazań jest następujący:

w s t ę p:

Mówił Bóg wszystkie te słowa i rzekł: Jam jest Pan, Bóg twój, którym cię wywiódł z ziemi Egipskiej, z domu niewoli.

1-sze przykazanie.

Jam jest Pan, Bóg twój. Nie będziesz miał bogów innych obok Mnie.

*Nie będziesz miał bogów innych przedemną.

2-gie przykazanie.

Nie bierz imienia Pana Boga twego nadaremno; albowiem Pan nie zostawi bez kary tego, który imię Jego nadarmo bierze.

Nie czyn sobie obrazu rytego, ani żadnego podobieństwa rzeczy tych, które są na niebie w górze, i które na ziemi nisko, i które są w wodach pod ziemią. Nie będziesz im się kłaniał, ani im będziesz służył. Bom Ja Pan, Bóg twój, Bóg zawistny w miłości, nawiedzający nieprawości ojców na synach w trzecim i czwartym pokoleniu tych, którzy Mię nienawidzą, a czyniący miłosierdzie nad tysiącami tych, którzy Mię miłują i strzegą przykazania Mego.

3-cie przykazanie.

Pamiętaj abyś dzień święty święcił.

Nie bierz imienia Pana, Boga twego, nadaremno, bo się Pan mścić będzie na tym, który imię Jego nadaremno bierze.

4-te przykazanie.

Czczij ojca twego i matkę
twoją, aby ci się dobrze dzia-
ło i abyś długo żył na ziemi.

Pamiętaj na dzień odpocznie-
nia, abys go święcił. Sześć dni
robisz będziesz i wykonasz wszy-
stką robotę twoją; ale dnia
siódmego odpocznienie jest Pa-
na, Boga twego, nie będziesz
czynił żadnej roboty weń: ty
i syn twój, i córka twoja, sługa
twój, i służebnica twoja, bydłę
twoje i gość twój, który jest
w bramach twoich. Bo przez
sześć dni stworzył Pan niebo
i ziemię, morze, i cokolwiek w
nich jest, i odpoczął dnia siód-
mego, przetoż błogosławił Pan
dzień odpocznienia i poświę-
cił go.

5-te przykazanie.

Nie zabijaj.

Czczij ojca twego i matkę
twoją, aby przedłużone były
dni twoje na ziemi, którą Pan,
Bóg twój, da tobie.

6-te przykazanie.

Nie cudzołóż.

Nie będziesz zabijał.

7-me przykazanie.

Nie kradnij.

Nie będziesz cudzołożył.

8-me przykazanie.

Nie mów fałszywego świade-
ctwa przeciw bliźniemu twemu.

Nie będziesz kradł.

9-te przykazanie.

Nie pożądaj domu bliźnie-
go twego.

Nie będziesz mówił przeciw
bliźniemu twemu świadectwa
fałszywego.

10-te przykazanie.

Nie pożądaj żony, ani sługi,
ani bydła, ani żadnej rzeczy
bliźniego twego.

Nie będziesz pożądał domu
bliźniego twego, ani będziesz
pożądał żony bliźniego twego,
ani sługi jego, ani służebnicy je-
go, ani wołu jego, ani osła je-
go, ani żadnej rzeczy bliźnie-
go twego.

Zakończenie.

On mówi tak: Jam jest Pan, Bóg twój, Bóg żarliwy w miłości, nawiedzający nieprawości ojców tych, którzy Mnie nienawidzą, na dzieciach w trzecim i czwartym pokoleniu; a czyniący miłosierdzie nad tysiącami tych, którzy Mię miłują i strzegą przykazań Moich.

Trzy.

Cztery.

Pierwsze mówią o obowiązkach względem Pana Boga.

czwarte

piąte

przykazanie mówi o obowiązkach względem rodziców. Reszta zaś, t. j.

piąte do dziesiątego

szóste do dziesiątego

o obowiązkach względem bliźnich.

O MODLITWIE PAŃSKIEJ.

94. Oba wyznania używają modlitwy Pańskiej, zapisane w ewangeliji według Mateusza rozdz. 6, wiersz 9—13, dzielą zaś na wstęp

7 prósb

6 prósb

i zakończenie.

Różnica podziału polega na tem, że 6-tą prośbę podziału reformowanego:

„i nie wódź nas na pokuszenie, ale nas zbaw ode złego”. ewangelicy-augsburscy dzielą na dwie prośby 6-tą i 7-mą.

O OBRZĄDKACH.

95. Wyznanie ew.-augsburskie zachowało niektóre obrzędy, zwyczaje i urzędnia kościoła rzymsko - katolickiego, które tradycja uświęciła, wychodząc z założenia, że one nie sprzeciwiają się słowom Pisma świętego.

Główniejsze z tych zwyczajów i obrzędów są:

a) umieszczanie w kościele i

95. Ewangelicy-reformowani odrzucili wszelkie obrzędy i urzędnia kościelne, nie stanowiące istoty kultu i pobożności, żegnanie się znakiem krzyża, umieszczanie krucyfiksu w kościele, mieszkaniach, na trumnach i t. p., wychodząc z założenia, że Pana Boga trzeba chwalić li tylko w duchu i w prawdzie.

- innych miejscach krucyfiksu i obrazów Chrystusa Pana i Świętych;
- b) urządzenie ołtarza;
  - c) palenie świec przed ołtarzem;
  - d) nazwę Wieczery Pańskiej sakramentem ołtarza;
  - e) śpiewaną liturgję;
  - f) żegnanie się znakiem krzyża św.

Odrzucając naukę rzymską w ofierze, ew.-reformowani uznali istnienie ofiarnika (ołtarza) za zbyteczne.

Znajdujący się w kościołach ew.-reformowanych stół, używany do Wieczery św., jest pozbawiony wszelkiego rodzaju znaczenia symbolicznego, gdyż Chrystus Pan spożywał ostatnią swą wieczerzę w gronie uczniów nie przy stole, lecz zwyczajem ówczesnym, siedząc na ziemi.

Liturgia polega na odczytywaniu ustępów z Pisma św. i modlitwie.

